

Podejście finansowe do zwalczania handlu ludźmi

Przegląd wdrożenia art. 23(3) Konwencji
Rady Europy w sprawie działań
przeciwko handlowi ludźmi

**Nathalie Le Rousseau
Martin**

Podejście finansowe do zwalczania handlu ludźmi

Przegląd wdrożenia art. 23(3) Konwencji Rady Europy w sprawie
działań przeciwko handlowi ludźmi

Opracowanie przygotowane przez Nathalie Le
Rousseau-Martin, konsultantkę prawną, byłą
członkinię GRETA

Marzec 2025 r.

Rada Europy

Opinie w tym materiale wyrażone są na odpowiedzialność autora i nie muszą odzwierciedlać oficjalnej polityki Rady Europy.

Powielanie fragmentów (do 500 słów) jest dozwolone, z wyjątkiem celów komercyjnych, o ile zachowana jest integralność tekstu, fragment nie jest używany poza kontekstem, nie dostarcza niekompletnych informacji lub nie wprowadza czytelnika w inny sposób w błąd co do charakteru, zakresu lub treści tekstu. Tekst źródłowy musi być zawsze potwierdzony w następujący sposób „© Rada Europy, rok publikacji”.

Wszelkie wnioski dotyczące powielania/tłumaczenia wszystkich części dokumentu należy kierować do Dyrekcji Komunikacji Rady Europy (F-67075 Strasbourg Cedex lub na adres publishing@coe.int).

Wszelką inną korespondencję dotyczącą niniejszego dokumentu należy kierować do Sekretariatu Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi. trafficking@coe.int

Zdjęcia: Shutterstock

Niniejsza publikacja nie została poddana redakcji przez Jednostkę Redakcyjną SPDP w celu poprawienia błędów typograficznych i gramatycznych.

Język oryginału: Język francuski

© Rada Europy, marzec 2025 r.
Wydrukowano w siedzibie Rady Europy

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	6
STRESZCZENIE.....	7
WPROWADZENIE.....	8
METODOLOGIA	10
1. ZAKRES ART. 23(3) KONWENCJI RADY EUROPY W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI.....	11
1.1 Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141).....	11
1.2. Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198).....	12
1.3. Prawodawstwo Unii Europejskiej.....	12
2. TREŚĆ OGÓLNEGO ZOBOWIĄZANIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 23(3) KONWENCJI RADY EUROPY W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI	14
2.1. Obowiązek przeprowadzania dochodzeń finansowych	14
2.2. Obowiązek umożliwienia korzystania ze specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych	15
2.3. Obowiązek zamrożenia lub szybkiego zajęcia mienia podlegającego konfiskacie.....	16
2.4. Obowiązek konfiskaty aktywów związanych z handlem ludźmi lub pozbawienia handlarzy takich aktywów w inny sposób.	17
2.5. Obowiązek „pozbawienia w inny sposób” sprawców narzędzi i dochodów z przestępstw handlu ludźmi	18
2.6. Obowiązek zapewnienia właściwego zarządzania zamrożonym lub zajęтым mieniem	19
2.7. Obowiązek ścigania i karania prania pieniędzy związanego z handlem ludźmi	20
2.8. Obowiązek zaangażowania się we współpracę międzynarodową w celu prowadzenia dochodzeń i konfiskaty	22
3. PRZEGLĄD WDROŻENIA ARTYKUŁU 23(3) PRZEZ PAŃSTWA STRONY KONWENCJI W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI	22
3.1. Obowiązek przeprowadzania dochodzeń finansowych	23
3.2. Obowiązek zamrożenia, zajęcia i konfiskaty aktywów związanych z handlem ludźmi	26
3.3. Obowiązek zapewnienia właściwego zarządzania aktywami związanymi z handlem ludźmi	30
3.4. Obowiązek zaangażowania się we współpracę międzynarodową w celu prowadzenia dochodzeń i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa	30
4. ZALECENIA.....	31
Środki mające na celu usprawnienie dochodzeń finansowych w sprawach dotyczących handlu ludźmi	31
Środki mające na celu poprawę wykorzystania specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych.....	31
Środki mające na celu lepsze wykorzystanie śledczych finansowych i jednostek ds. dochodzeń finansowych	31
Środki mające na celu poprawę zamrażania, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z działalności przestępczej związanej z handlem ludźmi	32
Środki mające na celu poprawę właściwego zarządzania zamrożonymi lub zajęтымi aktywami	

32

Środki mające na celu poprawę ścigania i karania przestępstw prania pieniędzy związanych z handlem ludźmi..... 32

Środki mające na celu poprawę współpracy w zakresie dochodzeń, zamrażania i konfiskaty
33

Środki mające na celu poprawę gromadzenia danych 33

ZAŁĄCZNIKI: 34

Załącznik I - Lista źródeł..... 34

Załącznik II - Lista Państw Stron Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (CETS nr 197) 36

Załącznik III - Lista Państw Stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141) 37

Załącznik IV - Lista państw stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)..... 38

WYKAZ SKRÓTÓW

Konwencja 141	Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)
Konwencja 198	Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)
COP 198	Konferencja Stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)
UE	Unia Europejska
FATF	Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (Financial Action Task Force)
FIU	Jednostka Wywiadu Finansowego (Financial Intelligence Unit)
GRETA	Grupa ekspertów ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings)
THB	Handel ludźmi (Trafficking in Human Beings);

STRESZCZENIE

Zwalczanie przepływów finansowych związanych z handlem ludźmi i konfiskata mienia pochodzącego z przestępstwa stanowią podstawę walki z tym poważnym przestępstwem. Chociaż Państwa Strony Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi są zgodne w tej kwestii, nadal istnieje szereg niedociągnięć. Nie tylko aspekt finansowy handlu ludźmi jest nadal niedostatecznie uwzględniany, ale także zajęcie i konfiskata są nadal stosowane zbyt rzadko, aby wywrzeć rzeczywisty wpływ na zaangażowanych przestępców.

Generalnie, postanowienia art. 23(3) Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi zostały transponowane do prawa krajowego w zdecydowanej większości Państw Stron. Państwa Strony często nie były jednak w stanie wykazać skutecznego wdrożenia art. 23(3).

Organom ścigania i sądom często brakuje zdolności operacyjnej, aby nadążyć za ogromem skali handlu ludźmi, pomimo wysiłków odpowiednich władz. Ponieważ skala zjawiska przekracza możliwości kadrowe zaangażowane w jego zwalczanie, wykorzystanie wszystkich dostępnych informacji oraz realizacja zadań śledczych okazuje się niemożliwe.

Konfiskatę przepływów finansowych pochodzących z handlu ludźmi utrudnia również fakt, że identyfikacja i zajmowanie mienia pochodzącego z przestępstwa nie jest uważane za priorytet w wielu Państwach Stronach, a dostępne dane wskazują na brak skuteczności systemów konfiskaty i zajmowania mienia, które są dalekie od pełnego wykorzystania w przypadkach handlu ludźmi. W rezultacie wartość skonfiskowanych aktywów nie ma żadnego związku z obrotami generowanymi przez THB.

Wreszcie, podczas gdy sami handlarze są czasami bardzo biegli w międzynarodowej współpracy z innymi grupami przestępczymi, nadal istnieją trudności w odniesieniu do współpracy między państwami, zarówno w zakresie wymiany informacji, jak i wdrażania porozumień o współpracy w zakresie zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa.

Aby zapewnić reakcję współmierną do zaangażowanych kwot, Państwa Strony powinny uczynić finansowe i majątkowe aspekty zwalczania handlu ludźmi istotną częścią procesu dochodzenia karnego poprzez systematyczne stosowanie równoległych dochodzeń finansowych oraz poprzez dalsze zwiększanie skali zajmowania i konfiskaty mienia przestępczego związanego z handlem ludźmi.

Skuteczne wdrożenie art. 23(3) Konwencji przez Państwa Strony jest tym ważniejsze, że niedociągnięcia i braki w skutecznym wykorzystaniu i stosowaniu przepisów dotyczących zamrażania i konfiskaty majątku handlarzy mogą mieć negatywny wpływ na odszkodowanie dla ofiar. Zgodnie z art. 15(3) Konwencji, Państwa Strony mogą podjąć szczególne środki w celu zapewnienia, że zidentyfikowane, zajęte i skonfiskowane nielegalne zyski z handlu ludźmi są wykorzystywane do wypłaty odszkodowań ofiarom handlu ludźmi, bezpośrednio lub za pośrednictwem funduszu kompensacyjnego dla ofiar.

WPROWADZENIE

Handel ludźmi (THB), będący działalnością przestępczą o niskim ryzyku i wysokich zyskach, jest uważany za jedno z najbardziej lukratywnych przestępstw na świecie i jeden z najbardziej dochodowych modeli biznesowych przestępczości zorganizowanej, umożliwiający przestępcom osiągnięcie ogromnych zysków poprzez wykorzystywanie ofiar.

Chociaż poczyniono postępy w zrozumieniu skali problemu, większość wysiłków na rzecz zwalczania handlu ludźmi nadal koncentruje się na ściganiu samego przestępstwa, a nie dochodów z przestępstwa. Odsetek mienia pochodzącego z przestępstw, które zostało skutecznie skonfiskowane, pozostaje niski w porównaniu z szacowaną wielkością dochodów generowanych przez THB.

Chociaż nie ma dokładnych danych liczbowych, przychody generowane przez przestępczość zorganizowaną są znaczne. W badaniu przeprowadzonym przez Komisję Europejską w 2021 r. oszacowano, że roczne przychody dziewięciu głównych rynków przestępczych w Unii Europejskiej, w tym handlu ludźmi, wahały się w 2019 r. od 92 do 188 mld euro¹.

Jeśli chodzi o odzyskiwanie mienia pochodzącego z działalności przestępczej, Europol w 2016 r. stwierdził, że w analizowanym okresie 2,2% dochodów z tej działalności w Unii Europejskiej² zostało tymczasowo zajętych lub zamrożonych, ale tylko 1,1% zostało ostatecznie skonfiskowanych. Z około 2,4 miliarda euro aktywów tymczasowo zajętych lub zamrożonych w Unii Europejskiej rocznie, około 1,2 miliarda euro jest ostatecznie konfiskowanych każdego roku. W opinii głównych organów nadzorczych zajmujących się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy / finansowaniu terroryzmu³, „rutynowo odzyskuje się mniej niż 1% dochodów z przestępstw”⁴.

Doświadczenie pokazuje jednak, że walka z przestępczością zorganizowaną jest skuteczna tylko wtedy, gdy przestępcy są pozbawiani majątku uzyskanego w wyniku swojej działalności. Pozbawianie przestępców zysków pochodzących z działalności przestępczej może działać odstraszająco poprzez wyeliminowanie głównego motywu – czyli zysku – a w szczególności zapobiegać ponownemu inwestowaniu tych środków w działalność przestępczą.

Opracowanie polityki mającej na celu zwalczanie finansowania handlu ludźmi jest zatem istotną częścią reakcji prawnej państw na to zjawisko. To finansowe podejście do zwalczania handlu ludźmi opiera się na dwóch kluczowych elementach: strategiach odzyskiwania aktywów i narzędziach przeciwdziałania praniu pieniędzy. Walka z handlem ludźmi oznacza również walkę z finansowaniem tego procederu.

Mimo że Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (zwana dalej Konwencją) przyjmuje podejście oparte na prawach człowieka, pełni ona również funkcję egzekwowania prawa. Na przykład art. 23 nakłada na Strony obowiązek dostosowania działań do wagi przestępstw i ustanowienia sankcji karnych, które są „skuteczne, proporcjonalne i odstraszające”.

Ponadto, opierając się na założeniu, że handel ludźmi jest zasadniczo kwestią finansową z punktu widzenia handlarzy, autorzy Konwencji uznali, że środki prowadzące do pozbawienia korzyści związanych z tym przestępstwem lub z niego wynikających powinny być przewidziane również w tym obszarze.⁵ W związku z tym Konwencja nakłada na Państwa Strony ogólne zobowiązanie do podjęcia

¹ Europejski Urząd Policji (European Police Office), 2016 - (Odzyskiwanie mienia pochodzącego z przestępstw w UE, analizy danych statystycznych 2010–2014) Criminal Asset Recovery in the EU, Survey of Statistical Information 2010-2014 (Czy przestępczość nadal się opłaca?) - <https://www.europol.europa.eu/publicationsdocuments/does-crime-still-pay>

² Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniądzy (FATF), Komitet Ekspertów Rady Europy ds. Oceny Środków Przeciwdziałania Praniu Pieniądzy i Finansowaniu Terroryzmu (MONEYVAL) oraz Konferencja Stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (COP 198).

³ COP 198, Wartość dodana i wykonalność przygotowania protokołu dodatkowego do Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198), czerwiec 2023 r.

⁴ Raport wyjaśniający do Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, pkt 254.

niezbędnych środków w celu umożliwienia im konfiskaty lub pozbawienia handlarzy narzędzi i dochodów z przestępstw związanych z handlem ludźmi.

Mimo że w Konwencji wyraźnie odniesiono się do kwestii finansowania walki z handlem ludźmi, a Państwa Strony coraz częściej dostrzegają powszechność oraz poważne konsekwencje tego zjawiska, wdrażanie tej kwestii w praktyce nie osiąga pełnej skuteczności.

Zgodnie z obecnymi praktykami wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, przestępcy zaangażowani w handel ludźmi są zazwyczaj narażeni na niskie ryzyko aresztowania i skazania oraz konfiskaty dochodów i narzędzi przestępstwa. Liczba oskarżeń i wyroków skazujących za handel ludźmi oraz odsetek konfiskat dochodów z tego procederu pozostają na niskim poziomie.

Na zdolność państw do pozbawiania handlarzy majątku pochodzącego z przestępstwa, który jest powiązany z handlem ludźmi, wpływa kilka kluczowych czynników: względny niedostatek wiedzy na temat podejścia finansowego wśród osób zaangażowanych w walkę z handlem ludźmi, brak dedykowanych zasobów oraz niewłaściwe traktowanie spraw handlu ludźmi jako priorytetowych, a także szczególne trudności w zakresie współpracy międzynarodowej, gdy sprawa dotyczy zajęcia lub konfiskaty.

Na koniec należy zauważyć, że niedociągnięcia oraz braki w efektywnym wdrażaniu kar finansowych przez Państwa Strony mogą prowadzić do negatywnych konsekwencji dla odszkodowań przeznaczonych dla ofiar, które mogą być uzależnione od wykorzystania nielegalnych zysków z handlu ludźmi, które zostały zidentyfikowane, zajęte oraz skonfiskowane⁶.

Konfiskata i odzyskiwanie mienia pochodzącego z przestępstwa wydaje się być zatem jednym z głównych wyzwań w walce z THB.

⁶ Artykuł 15(3) Konwencji zezwala Państwom Stronom na podjęcie szczególnych środków w celu zapewnienia, że zidentyfikowane, zajęte i skonfiskowane nielegalne zyski zostaną wykorzystane do wypłaty odszkodowania ofiarom handlu ludźmi, bezpośrednio lub za pośrednictwem funduszu kompensacyjnego dla ofiar.

METODOLOGIA

Niniejszy przegląd wdrożenia art. 23(3) Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi ma na celu ocenę, w jakim stopniu Państwa Strony są świadome obowiązku wdrożenia sankcji finansowych umożliwiających im konfiskatę narzędzi i dochodów pochodzących z tych przestępstw od handlarzy.

Analiza rozpoczyna się od wyjaśnienia zakresu art. 23(3) Konwencji i przechodzi do określenia treści ogólnego obowiązku nałożenia powiązanych kar finansowych. Następnie podsumowuje wdrażanie art. 23(3) przez Państwa Strony i przedstawia szereg zaleceń mających na celu zapewnienie lepszego zrozumienia i stosowania w praktyce postanowień tego artykułu.

Niniejsze opracowanie opiera się na analizie 37 raportów z oceny trzeciej rundy opublikowanych przez GRETA w okresie od 20 listopada 2018 r. do 31 sierpnia 2024 r. Obejmuje ono następujące Państwa Strony: Albania, Andora, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Dania, Francja, Gruzja, Niemcy, Węgry, Islandia, Irlandia, Włochy, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Republika Mołdawii, Czarnogóra, Holandia, Macedonia Północna, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania.

1. ZAKRES ART. 23(3) KONWENCJI RADY EUROPY W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI

Art. 23(3) Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi nakłada na Państwa Strony ogólny obowiązek wdrożenia sankcji finansowych umożliwiających konfiskatę narzędzi i dochodów z tych przestępstw.

Ustęp ten brzmi następująco: „**Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne do umożliwienia jej skonfiskowania lub pozbawienia w inny sposób narzędzi i korzyści pochodzących popełnienia czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułami 18 i 20 lit. a niniejszej Konwencji bądź też mienia, którego wartość odpowiada tymże korzyściom**”.

Raport wyjaśniający do Konwencji precyzuje jej interpretację, wskazując, że artykuł 23(3) „należy odczytywać w świetle Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)”. Autorzy projektu uznali, że lepiej byłoby, gdyby Konwencja nie obejmowała kwestii poruszanej w Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (zwanej dalej Konwencją 141), która ma mieć zastosowanie do dużej liczby przestępstw, a nie do konkretnego obszaru przestępczości.⁷

Jeśli chodzi o sankcje i środki finansowe (zamrożenie, zajęcie, konfiskata, sankcje za pranie dochodów z handlu ludźmi), Konwencja odnosi się⁸, w zakresie jej stosowania, do Konwencji 141.⁹ Ponieważ ta ostatnia została uzupełniona i zaktualizowana przez Konwencję Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu z dnia 16 maja 2005 r., znaną również jako Konwencja o odzyskiwaniu mienia pochodzącego z działalności przestępczej (zwana dalej Konwencją 198), z **art. 23(3) Konwencji wynika, że jej wdrożenie musi być oceniane w świetle przestrzegania przez Państwa Strony postanowień tych trzech konwencji międzynarodowych**¹⁰.

1.1 Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)

Podpisana 8 listopada 1990 r. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa weszła w życie 1 września 1993 r. i została ratyfikowana przez wszystkie państwa członkowskie Rady Europy. Ratyfikacja Konwencji była częścią europejskiego dorobku prawnego dla krajów kandydujących do UE¹¹.

Konwencja 141 opiera się na założeniu, że konfiskata dochodów z przestępstwa jest skuteczną bronią w walce z przestępczością. Jednym z głównych celów Konwencji jest zapewnienie instrumentu zobowiązującego Państwa Strony do przyjęcia skutecznych środków w ich prawie krajowym w celu zwalczania poważnej przestępczości i pozbawiania przestępców owoców ich nielegalnej działalności.

Zawiera kompleksowy zestaw zasad mających zastosowanie do wszystkich etapów procedury

⁷ Raport wyjaśniający do Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, ust. 276.

⁸ Odniesienia międzytraktatowe to technika formułowania konwencji międzynarodowych, która polega na wyraźnym odwoływaniu się do innych konwencji międzynarodowych bez ich powielania. Celem odesłań międzytraktatowych jest ustanowienie powiązania prawnego między normami traktatowymi, tak aby były one powiązane w ich wdrażaniu. Chociaż zasada odesłań z jednego tekstu do drugiego jest powszechna i oczywiście nie jest problematyczna pod względem prawnym, stosowanie tego mechanizmu może utrudniać zrozumienie danych środków i ich wdrażanie przez zaangażowane strony.

⁹ Raport wyjaśniający do Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, ust. 254.

¹⁰ W odniesieniu do relacji między Konwencją nr 198 a Konwencją nr 141 oraz w celu uniknięcia luk prawnych dla stron Konwencji nr 141, Konwencja nr 198 zawiera postanowienie, które umożliwia stronom Konwencji nr 141 ratyfikowanie Konwencji nr 198 przy jednoczesnym pozostaniu związanymi Konwencją nr 141. W konsekwencji, w przypadku Stron, które ratyfikują Konwencję 198, ta ostatnia będzie miała zastosowanie w ich wzajemnych stosunkach (nawet jeśli obie Strony są stronami Konwencji z 1990 r.). W stosunkach między Stroną Konwencji nr 198 (która jest również Stroną Konwencji nr 141) a Stroną Konwencji nr 141 zastosowanie będzie miała ta ostatnia (w tym wszelkie poczynione zastrzeżenia). Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 303.

¹¹ Biuro Traktatowe Rady Europy (Council of Europe Treaty Office), konsultacja z 29 sierpnia 2024 r.

odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstwa, w tym środków dochodzeniowych (art. 3) oraz specjalnych uprawnień i technik dochodzeniowych (art. 4), środków tymczasowych, takich jak zamrożenie lub zajęcie (art. 3), środków konfiskaty dochodów z przestępstwa (art. 2) oraz środków karania za pranie pieniędzy związane z handlem ludźmi (art. 6).

1.2. Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)

Podpisana 16 maja 2005 r. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu weszła w życie 1 maja 2008 r. i obowiązuje obecnie w 37 spośród 46 państw będących stronami Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi.¹²

Wdrożenie polityki ukierunkowanej na zyski z działalności przestępczej jest jednym z głównych celów Konwencji nr 198. Ta ostatnia jest odpowiedzią na spostrzeżenie, że szybki dostęp do informacji finansowych lub informacji o aktywach posiadanych przez organizacje przestępcze jest kluczem do skutecznego zapobiegania i egzekwowania prawa, a ostatecznie do zakłócania ich działalności.

Konwencja nr 198 ma taką samą ogólną strukturę jak Konwencja nr 141. Określa ona obowiązki Państw Stron w zakresie środków dochodzeniowych i środków tymczasowych w celu zamrożenia i zajęcia (art. 4) oraz specjalnych uprawnień i technik dochodzeniowych (art. 7), środków w celu konfiskaty dochodów z przestępstwa (art. 3) oraz środków w celu karania prania pieniędzy związanego z handlem, wśród innych przestępstw źródłowych (art. 9). Ponadto określa szczegółowe wymogi dotyczące zarządzania zamrożonym lub zajęтым mieniem (art. 6) oraz zapobiegania (art. 13) i kryminalizacji prania pieniędzy (art. 9), a także ustanawia rolę i obowiązki jednostek wywiadu finansowego (art. 12). Ma również na celu ułatwienie współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie w sposób, który uzupełnia istniejące instrumenty Rady Europy.

Konwencja nr 198 przewiduje również mechanizm monitorowania w celu zapewnienia wdrożenia jej postanowień przez Państwa Strony, za pośrednictwem Konferencji Stron (COP 198), która przeprowadza ocenę i monitorowanie Państw Stron oraz przyjmuje noty interpretacyjne dotyczące niektórych postanowień tego instrumentu w celu ułatwienia jego stosowania.

Obecnie opracowywany jest **dotatkowy protokół uzupełniający Konwencję nr 198**. W dniu 23 listopada 2023 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął zakres zadań ustanawiający Komitet Ekspertów ds. Odzyskiwania Mienia pochodzącego z Przestępstw. Zadaniem nowego komitetu jest „dopilnowanie, aby projekt protokołu dodatkowego zawierał między innymi następujące elementy: postanowienia zwiększające pewność i spójność w zakresie podziału skonfiskowanego mienia między Państwami Stronami w sprawach międzynarodowych; postanowienia zapewniające sprawne i skuteczne zarządzanie zajęтым, skonfiskowanym i repatriowanym mieniem, w tym wykonywanie decyzji o konfiskacie; postanowienia ułatwiające wprowadzenie procedur konfiskaty bez uprzedniego wyroku skazującego oraz konfiskaty rozszerzonej w sprawach karnych, w tym współpracę dotyczącą i wykonywanie wniosków w sprawach międzynarodowych; wszelkie inne kwestie, które uzna za istotne dla wzmocnienia współpracy między Stronami w odniesieniu do odzyskiwania mienia”¹³. Prace te rozpoczęły się 29 maja 2024 roku.

1.3. Prawodawstwo Unii Europejskiej

Państwa członkowskie Unii Europejskiej (UE) muszą również uwzględniać odpowiednie teksty UE, w szczególności dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2024/1260 z dnia 24 kwietnia 2024 r. w

¹² Finlandia, Islandia, Luksemburg, Liechtenstein i Unia Europejska podpisały konwencję, ale jej nie ratyfikowały. Andora, Czechy, Irlandia, Norwegia i Szwajcaria nie podpisały ani nie ratyfikowały umowy. Biuro Traktatowe Rady Europy (Council of Europe Treaty Office), konsultowane w dniu 29 sierpnia 2024 r.

¹³ CM (2023)131-addfinal - wyciąg

sprawie odzyskiwania i konfiskaty mienia,¹⁴ która ustanawia minimalne zasady dotyczące wykrywania i identyfikacji, zamrażania, konfiskaty i zarządzania mieniem w ramach spraw karnych.

W szczególności nowe przepisy przyznają większe uprawnienia biurom ds. odzyskiwania mienia, ułatwiając państwom członkowskim zwiększenie wykrywalności i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa. Będą one wspierać organy krajowe i Prokuraturę Europejską w dochodzeniach dotyczących śledzenia aktywów. Biura będą miały dostęp do odpowiednich baz danych i rejestrów w celu realizacji tych zadań. Biura zarządzania aktywami będą wyznaczane przez państwa członkowskie i będą zarządzać zamrożonymi lub skonfiskowanymi aktywami bezpośrednio lub udzielać wsparcia innym właściwym organom.

Nowe przepisy przewidują również sprzedaż zamrożonych aktywów, pod pewnymi warunkami i nawet przed ostateczną konfiskatą, na przykład gdy aktywa są nietrwałe.

Określają one również zasady mające na celu przyspieszenie procesu odszkodowawczego dla ofiar i wprowadzają procedurę konfiskaty bez wyroku skazującego w całej UE, umożliwiając konfiskatę majątku pochodzącego z przestępstwa i nielegalnie uzyskanego mienia bez uprzedniego wyroku skazującego.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1260 z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie odzyskiwania i konfiskaty mienia (Dz.U. UE L z dnia 2 maja 2024 r.).

2. TREŚĆ OGÓLNEGO ZOBOWIĄZANIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 23(3) KONWENCJI RADY EUROPY W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI

W celu zapewnienia zgodności z art. 23(3) Konwencji, Państwa Strony muszą ustanowić skuteczny system i procedury identyfikacji, zamrażania, zajmowania i konfiskaty dochodów z przestępstwa handlu ludźmi oraz ścigania i karania przestępstw prania pieniędzy związanych z handlem ludźmi, zgodnie z definicją zawartą w międzynarodowych tekstach referencyjnych, a mianowicie w Konwencji nr 141 i Konwencji nr 198.

Zgodnie z postanowieniami tych konwencji, Państwa Strony muszą wypełnić kilka zobowiązań. Muszą one niezwłocznie wykrywać i identyfikować narzędzia i dochody z przestępstwa, a także mienie podejrzane o pochodzenie z przestępstwa, **prowadząc dochodzenia finansowe** i zezwalając na korzystanie ze specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do tych dochodzeń. Muszą również szybko **zamrozić lub zająć** mienie podlegające konfiskacie, aby zapobiec jego zniknięciu, zapewnić właściwe zarządzanie zamrożonymi lub zajętych aktywami i narzędziami oraz skonfiskować te aktywa, lub w inny sposób pozbawić je handlarzy. Państwa Strony są również zobowiązane do wprowadzenia odpowiednich przepisów prawnych, które penalizują pranie pieniędzy pochodzących z handlu ludźmi. Wreszcie, Konwencja wymaga od stron **współpracy** w najszerszym możliwym zakresie w dochodzeniach i postępowaniach mających na celu konfiskatę narzędzi i dochodów z przestępstwa.

Ponieważ Konwencja 198 jest najbardziej kompleksowym tekstem referencyjnym, treść różnych zobowiązań zawartych w ogólnym zobowiązaniu na mocy art. 23(3) Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi jest rozpatrywana w odniesieniu do tego tekstu.

2.1. Obowiązek przeprowadzania dochodzeń finansowych

Dochodzenia finansowe, jako pierwszy krok w procesie konfiskaty, mają kluczowe znaczenie dla uzyskania skutecznych nakazów konfiskaty oraz skutecznego ścigania i skazywania osób oskarżonych o handel i pranie pochodzących z niego dochodów.

Obowiązek przeprowadzenia dochodzeń finansowych został przewidziany w art. 4 Konwencji 198, który stanowi, że Państwa Strony mają przyjąć takie środki ustawodawcze i inne, jakie mogą być konieczne, aby umożliwić im **identyfikację i śledzenie** mienia podlegającego konfiskacie.

Przepis ten wymaga od Państw Stron prowadzenia dochodzeń finansowych w celu szybkiej identyfikacji i śledzenia majątku pochodzącego z nielegalnego handlu, który może podlegać konfiskacie na późniejszym etapie.

Definicja dochodzenia finansowego, która służy jako międzynarodowy standard, zawarta jest w nocie interpretacyjnej do zalecenia 30 Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF). „Dochodzenie finansowe” oznacza dochodzenie w sprawach finansowych związanych z działalnością przestępczą, mające na celu: określenie zakresu sieci przestępczych i/lub skali przestępczości; identyfikację i śledzenie dochodów z przestępstwa, funduszy terrorystycznych lub wszelkich innych aktywów, które podlegają lub mogą podlegać konfiskacie; oraz opracowanie dowodów, które mogą zostać wykorzystane w postępowaniu karnym¹⁵.

Dochodzenie finansowe służy zatem kilku celom. Po pierwsze, ma na celu identyfikację siatek przestępczych i zwiększa zdolność władz do prawidłowej oceny skali dochodów z handlu ludźmi oraz zakresu, w jakim są one potencjalnie prane i włączane do formalnej i przestępczej gospodarki. Dochodzenie finansowe umożliwia również śledzenie dochodów z przestępstwa i wszelkich innych aktywów, które podlegają lub mogą podlegać konfiskacie. Może również pomóc śledczym zidentyfikować

¹⁵ Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF), Zalecenia FATF - Międzynarodowe standardy zwalczania prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu i proliferacji, aktualizacja z listopada 2023 r.

członków i ofiary siatki przestępczej oraz zebrać dowody, które mogą ułatwić ściganie, a także zidentyfikować beneficjentów, którzy czerpią korzyści z przestępczości, pozostając z nią na dystans. Dochodzenia finansowe są również niezbędne do skutecznego ścigania przestępstw prania pieniędzy. Są one przydatne w ujawnianiu przestępstw źródłowych, takich jak handel ludźmi, oraz w identyfikowaniu zaangażowanych stron trzecich, zarówno osób fizycznych, jak i prawnych.

W celu zapewnienia skutecznego wykrywania, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa, dochodzenia finansowe muszą być systematyczne, prowadzone jednocześnie z dochodzeniem w sprawie przestępstwa handlu ludźmi i stanowić część proaktywnego podejścia, które ułatwi identyfikację dochodów z przestępstwa.

Skuteczne prowadzenie dochodzeń finansowych wymaga również solidnego **potencjału instytucjonalnego**. Identyfikacja działalności finansowej handlarzy i analiza zebranych informacji wymaga istnienia wyspecjalizowanych jednostek odpowiedzialnych za otrzymywanie, analizowanie i rozpowszechnianie informacji finansowych oraz zaangażowania śledczych ds. finansowych w dochodzenia w sprawie przestępstw związanych z handlem ludźmi lub śledczych przeszkolonych w zakresie podstaw dochodzeń finansowych w wyspecjalizowanych jednostkach ds. handlu ludźmi.

Na przykład, jednostki wywiadu finansowego (FIU) mogą zapewnić cenną pomoc we wspieraniu dochodzeń i ścigania handlu ludźmi poprzez dostarczanie raportów i informacji, które mogą pomóc w ustaleniu powiązania między osobami i podmiotami podejrzanymi o udział w działalności przestępczej, informacji finansowych związanych z raportami o podejrzanym transakcjach lub informacji od zagranicznych odpowiedników, za pośrednictwem sieci FIU, które mogą ułatwić wymianę wiedzy między jurysdykcjami (często szybciej niż w ramach wzajemnej pomocy prawnej).

Ponadto koordynacja na wczesnym etapie między organami ścigania i śledczymi finansowymi ma kluczowe znaczenie dla zebrania dowodów, które będą potrzebne w całym postępowaniu.

W dodatku, sędziowie i prokuratorzy muszą posiadać niezbędną wiedzę, aby radzić sobie z finansowymi aspektami handlu ludźmi oraz stosować przepisy i procedury dotyczące zamrażania, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa.

2.2. Obowiązek umożliwienia korzystania ze specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych

Aby móc skutecznie prowadzić dochodzenia finansowe, właściwe organy muszą mieć możliwość łatwego i terminowego uzyskiwania informacji finansowych, umożliwiających szybką identyfikację, wykrywanie, zamrażanie i zajmowanie aktywów, które podlegają lub mogą podlegać konfiskacie. Przyznanie i wykorzystanie specjalnych uprawnień i technik specyficznych dla dochodzeń finansowych spełnia tę potrzebę i w dłuższej perspektywie przyczynia się do lepszej jakości dochodzeń, co może pomóc zwiększyć szanse na skazanie.

Artykuł 7 Konwencji 198 wprowadza uprawnienie do nakazania przedstawienia lub zajęcia dokumentacji bankowej, finansowej, lub handlowej w celu pomocy we wdrożeniu środków zabezpieczających, zajęcia lub konfiskaty. W szczególności ust. 1 stanowi, że „Każda ze Stron przyjmuje takie środki ustawodawcze i inne, jakie mogą być konieczne do upoważnienia jej sądów lub innych właściwych organów do nakazania udostępnienia lub zajęcia rejestrów bankowych, finansowych, lub handlowych w celu przeprowadzenia działań, o których mowa w artykułach 3, 4 i 5. Strona nie może odmówić działania na mocy postanowień niniejszego artykułu ze względu na tajemnicę bankową”.

Oznacza to nadanie właściwym organom uprawnień do **monitorowania operacji bankowych**.¹⁶ Środki te obejmują: (a) identyfikację beneficjenta rzeczywistego jednego lub większej liczby rachunków; (b)

¹⁶ Konwencja nr 198, art. 7”

uzyskiwanie szczegółowych danych dotyczących określonych rachunków bankowych i operacji bankowych, które zostały przeprowadzone za pośrednictwem jednego lub większej liczby określonych rachunków; oraz (c) uprawnienia do prowadzenia „prospektywnego” monitorowania rachunków.

Dokładniej rzecz ujmując, przepis ten przewiduje uprawnienie do "monitorowania, w określonym czasie, operacji bankowych przeprowadzanych za pośrednictwem jednego lub większej liczby zidentyfikowanych rachunków".¹⁷

W opinii autorów Konwencji 198, śledzenie wszelkich rachunków, które mogą być w posiadaniu określonych beneficjentów, pośrednio wymaga od państw posiadania procedur umożliwiających im śledzenie takich rachunków. Państwa mogą jednak swobodnie decydować o sposobie wypełnienia tego obowiązku, a Konwencja nr 198 nie wymaga od nich, na przykład, utworzenia scentralizowanego rejestru rachunków bankowych.¹⁸

Państwa Strony muszą również przewidzieć niezbędne środki **zakazujące bankom ujawniania danemu klientowi banku lub innym osobom trzecim, że poszukiwano lub uzyskano informacje**, lub że prowadzone jest dochodzenie. Wreszcie, ogólnie rzecz biorąc, **tajemnica bankowa** nie powinna stanowić przeszkody dla dochodzeń, w szczególności gdy jej zniesienie jest nakazane przez sędziego, ławę przysięgłych, sędziego śledczego lub prokuratora.

Ponadto, Państwa Strony mają obowiązek, jako minimum, rozważyć przyjęcie i zezwolenie na stosowanie przez właściwe organy **specjalnych technik dochodzeniowych**¹⁹ takich jak przechwytywanie danych telekomunikacyjnych²⁰ dostęp do systemu komputerowego²¹ i nakazy wymagające przedstawienia dokumentów²².

Przechwytywanie danych telekomunikacyjnych ma znaczenie nadane mu w Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości (CETS nr 185).

Dostęp do systemów komputerowych jest również przedmiotem Konwencji o cyberprzestępczości. Definiuje ona dwa sposoby dostępu do systemów komputerowych przez organy ścigania: gromadzenie danych o ruchu w czasie rzeczywistym oraz przechwytywanie w czasie rzeczywistym danych dotyczących treści związanych z określonymi komunikatami przesyłanymi przez system komputerowy.

Nakazy okazania to nakazy sądowe wydawane przez sędziego, które umożliwiają śledczym finansowym uzyskanie informacji na temat spraw finansowych osoby fizycznej lub prawnej. Nakaz okazania wymaga od osoby posiadającej lub kontrolującej materiał okazania go w celu skopiowania lub odebrania. Niezastosowanie się do takiego nakazu może skutkować nakazem przeszukania i konfiskaty.

2.3. Obowiązek zamrożenia lub szybkiego zajęcia mienia podlegającego konfiskacie

W przypadku gdy organy ścigania i organy sądowe zebrały informacje w drodze dochodzeń finansowych, dochody, mienie i narzędzia podlegające konfiskacie muszą zostać zabezpieczone, aby uniknąć ich rozproszenia, przemieszczenia lub zniszczenia, lub aby uniemożliwić sprawcom ich zbycie. Ponieważ mienie (samoloty, statki, pieniądze, kryptowaluty itp.) może być przemieszczane lub przenoszone w ciągu kilku dni, godzin, a czasem minut, konieczne jest podjęcie szybkich działań, aby władze mogły podjąć niezbędne kroki. W praktyce każda późniejsza próba konfiskaty majątku będzie w dużej mierze nieskuteczna, jeśli nie został on wcześniej poddany „zajęciu zapobiegawczemu” w czasie dochodzenia,

¹⁷ Konwencja 198, artykuły 7(a), 7(b), 7(c).

¹⁸ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 82.

¹⁹ Konwencja nr 198, art. 7(3).

²⁰ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 87.

²¹ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 88.

²² Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 89.

aby uniemożliwić zainteresowanym osobom jego rozproszenie.

Aby osiągnąć ten cel, Państwa Strony muszą podjąć niezbędne środki **w celu zapobieżenia obrotowi, przekazaniu lub zbyciu** mienia, które na późniejszym etapie może podlegać konfiskacie, lub muszą przyjąć inne środki ochronne przewidziane w art. 5.

„Zamrożenie” lub „zajęcie” definiuje się jako „tymczasowy zakaz przenoszenia, niszczenia, przekształcania, rozporządzania lub przemieszczania mienia, lub tymczasowe przejęcie opieki, lub kontroli nad mieniem na podstawie nakazu wydanego przez sąd lub inny właściwy organ”²³.

Te środki prawne polegają na uczynieniu mienia prawnie niedostępnym jako dowód lub w celu zapewnienia jego późniejszej konfiskaty przez sąd lub inny właściwy organ. Są to niezbędne narzędzia mające na celu stworzenie okoliczności, w których ostateczna konfiskata byłaby faktycznie możliwa, a ryzyko rozproszenia majątku jest zminimalizowane lub prawie nie istnieje.

Środki zamrożenia i zajęcia odnoszą się do narzędzi, mienia i dochodów z przestępstwa lub mienia, którego wartość odpowiada takim dochodom.

2.4. Obowiązek konfiskaty aktywów związanych z handlem ludźmi lub pozbawienia handlarzy takich aktywów w inny sposób.

W przypadku, gdy mienie może zostać zidentyfikowane, zamrożone i zajęte, **Państwa Strony są zobowiązane do przyjęcia takich środków, jakie są niezbędne do umożliwienia im konfiskaty narzędzi i dochodów z przestępstw handlu ludźmi lub mienia, którego wartość odpowiada takim dochodom**²⁴.

Ustanowienie ogólnego systemu **konfiskaty** jest wymogiem dla Państw Stron, a sam system musi mieć zastosowanie do minimalnego zestawu przestępstw, wyraźnie wymienionych w Załączniku do Konwencji 198²⁵. **Handel ludźmi jest jednym z przestępstw wymienionych w załączniku jako przestępstwa, które muszą podlegać ogólnemu systemowi konfiskaty.**

„Konfiskata”, która może obejmować „przepadek”, odnosi się do **kary** lub **środka** orzeczonego przez sąd w następstwie postępowania w związku z przestępstwem lub przestępstwami, skutkującego ostatecznym pozbawieniem mienia²⁶.

W raporcie wyjaśniającym do Konwencji nr 198 stwierdzono, że fakt, iż konfiskata w niektórych państwach nie jest uznawana za sankcję karną, ale za środek bezpieczeństwa, nie ma znaczenia w zakresie, w jakim konfiskata jest związana z działalnością przestępczą. Nie ma również znaczenia, że konfiskata może być czasami zarządzana przez sędziego, który, ściśle rzecz biorąc, nie jest sędzią karnym, o ile decyzja została podjęta przez sędziego. Termin „sąd” ma takie samo znaczenie jak w art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²⁷.

Ponadto Państwa Strony mogą przewidzieć obowiązkową konfiskatę w przypadku niektórych przestępstw²⁸. Twórcy Konwencji 198 zamierzali zatem wysłać sygnał, że obowiązkowa konfiskata w przypadku przestępstw podlegających zwykłemu systemowi konfiskaty może być wskazana w przypadku szczególnie poważnych przestępstw i przestępstw takich jak **handel ludźmi**. Należy jednak zauważyć, że przepis ten nie jest obowiązkowy dla Państw Stron, które mogą swobodnie decydować o jego wdrożeniu. W konsekwencji Państwa Strony, które jeszcze nie transponowały tego postanowienia do swojego prawa krajowego, nie uchybiają obowiązkowi wdrożenia Konwencji w tym zakresie.

²³ Konwencja nr 198, art. 1 lit. g).

²⁴ Konwencja nr 197, art. 23.3; Konwencja nr 141, art. 2; Konwencja nr 198, art. 3.

²⁵ Konwencja nr 198, art. 3(2).

²⁶ Konwencja 141, artykuł 1.d; Konwencja 198, artykuł 1.d.

²⁷ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 39.

²⁸ Konwencja nr 198, art. 3(3).

Wreszcie, art. 3 ust. 4 dotyczy stosowania procedury **odwróconego ciężaru dowodu w postępowaniu w sprawie konfiskaty**.²⁹ Wymaga ona od każdego skazanego za poważne przestępstwo wykazania pochodzenia domniemyanych dochodów lub innego mienia podlegającego konfiskacie.

Głównym celem tego artykułu jest zmniejszenie ciężaru dowodu spoczywającego na oskarżeniu w celu poprawy wyników kraju w zakresie konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa. System konfiskaty „z odwróceniem ciężaru dowodu” może jednak zostać uznany za niemożliwy do zastosowania przez Państwo Stronę w całości lub być stosowany tylko „w zakresie, w jakim taki wymóg jest zgodny z zasadami prawa krajowego”. W związku z tym Państwa Strony nie są związane na mocy art. 3(4) kategoriami przestępstw wymienionymi w Załączniku do Konwencji jako minimum, którym powinny być objęte, ale mogą stosować specjalny system konfiskaty do jednego lub większej liczby poważnych przestępstw „określonych w prawie krajowym”.

Konfiskata odnosi się do narzędzi, dochodów lub mienia.

„**Narzędzia**” oznaczają wszelkie mienie wykorzystywane lub przeznaczone do wykorzystania w jakikolwiek sposób, w całości lub w części, w celu popełnienia przestępstwa³⁰ zdefiniowane w artykułach 18 i 20 ust. (a) Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi.

„**Dochody**” oznaczają wszelkie korzyści ekonomiczne pochodzące z przestępstw lub z nich uzyskane, bezpośrednio lub pośrednio. Korzyść ta może składać się z dowolnego mienia³¹ (patrz interpretacja tego terminu poniżej).

„**Mienie**” odnosi się do wszelkiego rodzaju aktywów, zarówno materialnych, jak i niematerialnych, ruchomych oraz nieruchomości, a także do dokumentów prawnych lub instrumentów potwierdzających tytuł prawny do takiego mienia lub interes w nim³². Warto w tym miejscu wskazać, że „**mienie, którego wartość odpowiada takim wpływom**” odnosi się do obowiązku wprowadzenia środków umożliwiających Stronom wykonanie nakazów konfiskaty wartości poprzez zaspokojenie roszczeń z jakiegokolwiek mienia, w tym mienia nabytego zgodnie z prawem³³.

System konfiskaty wartości polega na obowiązku zapłaty kwoty pieniężnej w oparciu o ocenę wartości dochodów uzyskanych bezpośrednio z przestępstw. W wyniku konfiskaty wartości państwo może dochodzić roszczenia finansowego wobec osoby, wobec której wydano nakaz, które może zostać egzekwowane na dowolnym majątku (niezależnie od tego, czy nabytym legalnie czy nielegalnie) należącym do tej osoby. Nakaz jest zatem wykonywany w podobny sposób jak grzywny lub nakazy sądowe w sprawach cywilnych.

Powinno to być postrzegane jako pozytywne zobowiązanie dla państw do wprowadzenia środków, które umożliwiłyby im konfiskatę narzędzi i dochodów³⁴.

2.5. Obowiązek „pozbawienia w inny sposób” sprawców narzędzi i dochodów z przestępstw handlu ludźmi

Artykuł 23(3) Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi nakłada również na Państwa Strony obowiązek przyjęcia środków umożliwiających im pozbawianie sprawców narzędzi i dochodów z przestępstw handlu ludźmi w inny sposób, na przykład poprzez zezwolenie na tak zwaną

²⁹ Konwencja nr 198, art. 3 (4): „Każda Strona przyjmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą być konieczne, aby wymagać, w odniesieniu do poważnego przestępstwa określonego w prawie krajowym, aby sprawca wykazał pochodzenie domniemyanych korzyści lub innego mienia podlegającego konfiskacie w zakresie, w jakim taki wymóg jest zgodny z zasadami jej prawa krajowego”.

³⁰ Konwencja nr 198, art. 1 lit. c).

³¹ Konwencja 198, Artykuł 1(a).

³² Konwencja 198, Artykuł 1(b).

³³ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 63.

³⁴ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 62.

konfiskatę „cywilną”³⁵.

W rzeczywistości istnieją dwa podstawowe sposoby odzyskiwania dochodów z przestępstwa: **odzyskiwanie oparte na wyroku skazującym**, które pozwala na odzyskanie aktywów związanych z przestępstwem po uzyskaniu wyroku skazującego za to przestępstwo oraz odzyskiwanie bez wyroku skazującego (lub cywilne), które pozwala na zajęcie i odzyskanie podejrzanych aktywów przestępczych bez konieczności uzyskania wyroku skazującego. Te dwa systemy zapewniają solidne ramy prawne i odpowiednią podstawę prawną do skutecznego zajmowania i konfiskaty.

Odzyskiwanie bez wyroku skazującego może poprawić skuteczność systemu konfiskaty dochodów z przestępstwa, ponieważ:

- pozwala na zamrożenie lub zajęcie aktywów na wcześniejszym etapie procesu dochodzeniowego, pomagając w ten sposób zapobiec zbyciu aktywów w trakcie dochodzenia lub ścigania;
- zezwala na konfiskatę w przypadku, gdy trudno jest udowodnić związek między aktywami a przestępstwem, jeżeli dane aktywa zostały wyprane, przekształcone lub przeniesione w taki sposób, aby ukryć ich pochodzenie;
- zapewnia pozytywny wynik, gdy sprawca nie żyje, nie można go zlokalizować lub nie można go zidentyfikować;
- umożliwia konfiskatę dochodów z przestępstwa osobom czerpiącym korzyści z czynu przestępczego, ale pozostającym od niego na dystans, bez konieczności skazania za przestępstwo, oraz
- zezwala na konfiskatę mienia posiadanego przez osobę trzecią, jeżeli mienie to jest skażone (wykorzystane lub przeznaczone do wykorzystania przez osobę w celu popełnienia przestępstwa lub w związku z nim) lub znajduje się pod faktyczną kontrolą przestępcy.

2.6. Obowiązek zapewnienia właściwego zarządzania zamrożonym lub zajęтым mieniem

W celu zapewnienia, że zamrożone i zajęte dochody z przestępstwa, narzędzia i mienie o równoważnej wartości, które podlegają lub mogą podlegać nakazowi konfiskaty, zachowają swoją wartość ekonomiczną, **Państwa Strony muszą przyjąć takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą być konieczne do zapewnienia właściwego zarządzania zamrożonym lub zajęтым mieniem**³⁶.

Zarządzanie aktywami to „systematyczny proces rozwijania, utrzymywania, ulepszania i zbywania aktywów w najbardziej opłacalny sposób do czasu potwierdzenia ostatecznego nakazu konfiskaty przez organy sądowe”. Zajęte aktywa/zamrożone środki powinny być zatem przechowywane i zarządzane w taki sposób, aby ich wartość przynajmniej nie spadła. Dotyczy to zarówno aktywów materialnych (obiekty fizyczne, takie jak samochody, budynki, metale szlachetne itp.), jak i niematerialnych (własność intelektualna, aktywa wirtualne itp.)³⁷.

Nieodpowiednie zarządzanie może wykołocić cały proces odzyskiwania aktywów, więc spójne środki zarządzania aktywami muszą zostać przyjęte we wszystkich Państwach Stronach, aby uniknąć deprecjacji aktywów i nadmiernie wysokich kosztów ich utrzymania.

³⁵ Konwencja nr 197, art. 23.3; Konwencja nr 141, art. 2; Konwencja nr 198, art. 3.

³⁶ Konwencja nr 198, art. 6.

³⁷ Tematyczny przegląd monitorujący dotyczący art. 6 „Zarządzanie zamrożonym lub zajęтым mieniem” przyjęty przez Konferencję Stron Konwencji nr 198 na 14. posiedzeniu, Strasburg, 15-16 listopada 2022 r., ust. 9.

W celu zapewnienia odpowiedniego zarządzania aktywami, **Państwa Strony mają swobodę określenia najbardziej odpowiedniego mechanizmu**. Na przykład, ustanowienie krajowego organu odpowiedzialnego za zarządzanie aktywami może być odpowiednim sposobem na wdrożenie tego przepisu³⁸.

System zarządzania aktywami musi również zapewniać możliwości i rozwiązania do zarządzania **złożonymi aktywami**. Do określenia, czy aktywa są złożone wykorzystywane są różne kryteria: jeśli ich wartość może ulec pogorszeniu w miarę upływu czasu (takie aktywa obejmują nieruchomości, samochody, dzieła sztuki, egzotyczne zwierzęta lub inne dobra naturalne) lub jeśli są przedsiębiorstwami i mogą generować dochód lub stratę (takie jak firmy, pojazdy inwestycyjne, papiery wartościowe, ale także aktywa kryptograficzne). Takie aktywa wymagają specjalnego zarządzania, które musi być wykonywane przez różnych specjalistów posiadających określony zestaw umiejętności³⁹.

2.7. Obowiązek ścigania i karania prania pieniędzy związanego z handlem ludźmi

Chociaż handel ludźmi jest pod wieloma względami wyjątkowym przestępstwem, metody, za pomocą których jego sprawcy próbują prac pochodzące a niego dochody, są identyczne z metodami stosowanymi w przypadku innych rodzajów przestępstw. W związku z tym narzędzia przeciwdziałania praniu pieniędzy dostępne dla państw mogą być równie skuteczne w zwalczaniu handlu ludźmi, jak w przypadku innych przestępstw. Podobnie jak inne formy przestępczości zorganizowanej, handlarze i sieci przemytnicze wykorzystują szereg technik, aby ukryć nielegalne źródło zysków i umożliwić kontynuowanie działalności przestępczej.

Pranie pieniędzy polega na ukrywaniu lub zatajaniu tożsamości nielegalnie uzyskanych dochodów, tak aby wyglądały na pochodzące z legalnych źródeł. Wiąże się to z serią skomplikowanych operacji finansowych (wpłaty, wypłaty, przelewy bankowe itp.), które ostatecznie powodują, że pieniądze pochodzące z przestępstwa stają się „czyste” i akceptowalne do legalnych celów biznesowych.

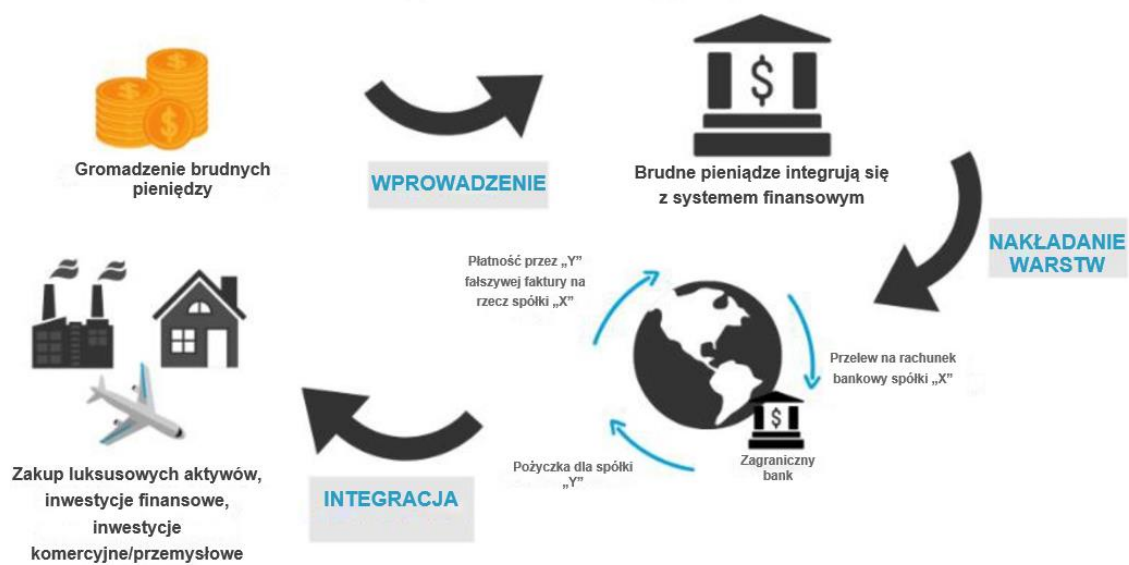
Chociaż proces prania pieniędzy może obejmować kilka etapów, ogólnie dzieli się go na trzy: umieszczanie, nakładanie warstw i integracja⁴⁰.

³⁸ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 78.

³⁹ Tematyczny przegląd monitorujący dotyczący art. 6 „Zarządzanie zamrożonym lub zajęтым mieniem” przyjęty przez Konferencję Stron Konwencji nr 198 na 14. posiedzeniu, Strasburg, 15-16 listopada 2022 r., ust. 17.

⁴⁰ **Wprowadzanie** polega na wprowadzaniu nielegalnie uzyskanych środków lub aktywów do systemu finansowego. Można to zrobić na przykład poprzez zdeponowanie gotówki na rachunkach bankowych lub wykorzystanie jej do zakupu aktywów. **Nakładanie warstw** polega na ukrywaniu nielegalnego pochodzenia środków poprzez przenoszenie ich między różnymi kontami. Celem jest usunięcie powiązania między funduszami a THB, co utrudni wykrycie prania pieniędzy. **Integracja**: osoba piorąca pieniądze może teraz korzystać z funduszy bez ryzyka ujawnienia swojej działalności przestępczej. Pozornie „czyste” pieniądze są dostępne do takich działań, jak inwestowanie w inną działalność przestępczą lub w legalne firmy (np. udziały w spółkach), lub zakup aktywów o wysokiej wartości (takich jak nieruchomości) i towarów luksusowych (takich jak drogie samochody).

Cykl prania pieniędzy

Źródło: Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC)

Artykuł 9 Konwencji 198 nakłada na Państwa Strony obowiązek uznania prania pieniędzy za przestępstwo⁴¹, oraz do traktowania handlu ludźmi jako głównego przestępstwa źródłowego dla prania pieniędzy⁴².

W rezultacie **Państwa Strony mają obowiązek ścigania i karania prania dochodów z handlu ludźmi.**

Ponadto, Konwencja wyraźnie stanowi, że wcześniejsze lub jednoczesne skazanie za główne przestępstwo THB nie jest warunkiem wstępnym skazania za pranie pieniędzy⁴³.

2.8. Obowiązek zaangażowania się we współpracę międzynarodową w celu prowadzenia dochodzeń i konfiskaty

Ponieważ handel ludźmi jest często przestępstwem międzynarodowym, odzyskiwanie mienia pochodzącego z tego handlu jest zazwyczaj w dużej mierze uzależnione od współpracy międzynarodowej, która obejmuje dochodzenie i zajęcie mienia przestępczego, a także zwrot skonfiskowanych dochodów w celu uzyskania odszkodowania.

Artykuł 15 Konwencji 198 ustanawia ogólną zasadę współpracy międzynarodowej do celów dochodzeń i postępowań w sprawie konfiskaty narzędzi i korzyści. Podstawowym celem tych postanowień jest to, aby Strony współpracowały ze sobą w jak najszerszym zakresie do celów dochodzeń i postępowań karnych mających na celu konfiskatę narzędzi i korzyści.

Współpraca i wzajemna pomoc mogą zatem dotyczyć wniosków o udzielenie informacji na temat rachunków bankowych (art. 17), transakcji bankowych (art. 18) i monitorowania transakcji bankowych (art. 19), środków tymczasowych (art. 21) i ich wykonania (art. 22) oraz środków konfiskaty (art. 23-26).

3. PRZEGLĄD WDROŻENIA ARTYKUŁU 23(3) PRZEZ PAŃSTWA STRONY KONWENCJI W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI

Wdrażanie Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi jest monitorowane przez Grupę Ekspertów ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA). Pierwsza runda ewaluacyjna Konwencji, rozpoczęta przez GRETA w 2010 r., zapewniła przegląd wdrażania Konwencji w Państwach Stronach. W drugiej rundzie ewaluacyjnej GRETA zbadała wpływ środków legislacyjnych, politycznych i praktycznych na zapobieganie handlowi ludźmi, ochronę praw ofiar tego handlu i ściganie handlarzy. Państwa Strony zostały poproszone o opisanie środków, jakie podjęły w celu wypełnienia obowiązku prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawie przestępstw związanych z handlem ludźmi, w szczególności dochodzeń finansowych w celu przerwania przestępczych przepływów pieniężnych i zapewnienia odzyskania aktywów⁴⁴.

W trzeciej rundzie ewaluacyjnej GRETA postanowiła zbadać wpływ środków legislacyjnych, politycznych i praktycznych na dostęp ofiar handlu ludźmi do wymiaru sprawiedliwości. Kwestionariusz trzeciej rundy miał w szczególności na celu zebranie informacji umożliwiających ocenę wdrożenia art. 23(3) Konwencji. Państwa Strony zostały poproszone o:

- Opisanie środków ustawodawczych i innych umożliwiających: i) **konfiskatę** lub pozbawienie w inny sposób sprawców korzyści pochodzących z przestępstw lub mienia o wartości równoważnej tym korzyściom; oraz ii) **identyfikację, śledzenie, zamrożenie lub zajęcie** mienia podlegającego konfiskacie w celu ułatwienia wykonania późniejszej konfiskaty oraz mienia, na które **zamieniono**

⁴¹ Konwencja nr 198, art. 9(1).

⁴² Handel ludźmi, o którym mowa w załączniku do Konwencji nr 198, nie może zostać wyłączony z zakresu przestępstwa prania pieniędzy poprzez złożenie oświadczenia.

⁴³ Raport wyjaśniający do Konwencji nr 198, ust. 100 oraz Artykuł 9.5 Konwencji nr 198.

⁴⁴ Kwestionariusz drugiej rundy oceny, pytanie 51.e

korzyści pochodzące z nielegalnej działalności⁴⁵.

- Dostarczenie informacji na temat zajęcia i konfiskaty aktywów w sprawach dotyczących handlu ludźmi oraz sposobu ich wykorzystania⁴⁶.
- Jeśli w kraju istnieją **wyspecjalizowane jednostki zajmujące się dochodzeniami finansowymi**, jednostki wywiadu finansowego oraz jednostki ds. aktywów i odzyskiwania mienia, należy opisać, czy i w jaki sposób są one wykorzystywane do prowadzenia dochodzeń i ścigania przypadków handlu ludźmi; jakie **specjalne techniki dochodzeniowe** wykorzystują te jednostki oraz z jakimi organami publicznymi i/lub prywatnymi te wyspecjalizowane jednostki zajmujące się dochodzeniami finansowymi **współpracują** w związku ze sprawami dotyczącymi handlu ludźmi⁴⁷.

Ponadto Państwa Strony zostały poproszone o podanie **przykładów przypadków** i wszelkich innych istotnych informacji, w tym **danych statystycznych**.

Do celów niniejszego przeglądu wdrożenie art. 23(3) przez Strony zostanie ocenione przez pryzmat różnych obowiązków leżących u podstaw ogólnego obowiązku przestrzegania tego artykułu, w tym **prowadzenia dochodzeń finansowych** i umożliwienia korzystania ze specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych; szybkie **zamrażanie lub zajmowanie** mienia, które może podlegać konfiskacie na późniejszym etapie; zapewnienie **właściwego zarządzania** zamrożonymi lub zajętymi aktywami i narzędziami; **konfiskata tych aktywów** lub **pozbawianie ich handlarzy w inny sposób**; penalizacja i karanie **prania** dochodów z handlu ludźmi; oraz **współpraca** w najszerszym możliwym zakresie w dochodzeniach i postępowaniach mających na celu konfiskatę takich dochodów.

Odniesienia do raportów krajowych w tekście i przypisach odnoszą się do raportów ewaluacyjnych trzeciej rundy GRETA.

3.1. Obowiązek przeprowadzania dochodzeń finansowych

Większość Państw Stron wskazała, że prowadziła dochodzenia finansowe w sprawach THB. GRETA ustaliła jednak, że **wykorzystanie dochodzeń finansowych** do wspierania dochodzeń karnych w sprawie handlu ludźmi **pozostaje** w dużej mierze rozdrobnione, niedostatecznie wdrożone lub ograniczone w większości Państw Stron.

W **Macedonii Północnej** GRETA została poinformowana, że policja sprawdzała majątek i konta bankowe we wszystkich sprawach THB, ale prokuratura wahała się przed zarządzeniem bardziej dogłębnych dochodzeń finansowych na początku postępowania ze względu na ryzyko, że podejrzani dowiedzą się, że są objęci dochodzeniem policyjnym⁴⁸.

Na **Malcie** władze wskazały, że dochodzenia finansowe nie były systematycznie przeprowadzane w sprawach dotyczących handlu ludźmi, a ich wykorzystanie zależało od charakteru przestępstwa będącego przedmiotem dochodzenia: były one szczególnie wykorzystywane w sprawach dotyczących wyzysku w pracy z udziałem kilku ofiar i/lub dużej zorganizowanej grupy przestępczej⁴⁹.

Często zgłaszaną kwestią był również brak inspektorów finansowych lub inspektorów z doświadczeniem finansowym, którzy mogliby pomagać w przypadkach handlu ludźmi. Większość specjalistów ma doświadczenie albo w handlu ludźmi i dochodzeniach karnych, albo w dochodzeniach finansowych i praniu pieniędzy, ale rzadko w obu tych dziedzinach. W rezultacie organy ścigania często nie zdają sobie sprawy z istnienia działalności finansowej związanej z handlem ludźmi lub są źle przygotowane do radzenia sobie z nią. GRETA zaleciła zatem, aby Państwa-Strony **rozważyły możliwość**

⁴⁵ Kwestionariusz trzeciej rundy oceny, pytanie 5.5

⁴⁶ Kwestionariusz trzeciej rundy oceny, pytanie 5.5

⁴⁷ Kwestionariusz trzeciej rundy oceny, pytanie 9.2

⁴⁸ Macedonia Północna, pkt 81.

⁴⁹ Malta, pkt 93.

przydzielenia wyspecjalizowanych śledczych finansowych do każdej sprawy THB⁵⁰

Kolejną przeszkodą może być dostęp do informacji finansowych i ich wykorzystanie.

W **Polsce** i **Chorwacji** jednostki FIU zostały uznane za kluczowe źródła informacji finansowych. Wyniki ich analizy nie zostały jednak dostatecznie wykorzystane przez organy śledcze⁵¹.

Ponadto, podczas gdy większość Państw Stron wskazała, że posiada **wyspecjalizowane jednostki finansowe, takie jak FIU**, fakt, że takie jednostki często cierpią z powodu **braku zdolności i zasobów**, jest kolejnym powodem do niepokoju.

W związku z tym GRETA zaleciła, aby Państwa Strony **poprawiły zdolność funkcjonariuszy organów ścigania do lokalizowania aktywów lub dochodów handlarzy, które mogą zostać zajęte w sprawach THB⁵²**.

W związku z zaobserwowanymi niedociągnięciami, zalecenia GRETA dla Państw Stron obejmowały **systematyczne prowadzenie dochodzeń finansowych** w sprawach THB w celu wykrycia, zajęcia i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa⁵³, **wzmocnienie prowadzenia dochodzeń finansowych** w sprawach dotyczących handlu ludźmi⁵⁴ i **priorytetowe traktowanie wykorzystania dochodzeń finansowych** w sprawach dotyczących handlu ludźmi⁵⁵. GRETA zaleciła Państwom Stronom **wzmocnienie prowadzenia dochodzeń finansowych w sprawach THB⁵⁶**.

W **podsumowaniu drugiej rundy oceny**, opublikowanym w 2020 r., GRETA wskazała, że „w większości krajów dochodzenia finansowe nie były prowadzone w sprawach dotyczących handlu ludźmi, a jeśli tak, to nie prowadziły do konfiskaty mienia”. Zauważono również, że odzyskiwanie aktywów było szczególnie trudne w krajach spoza Unii Europejskiej, „ponieważ nie są one częścią UE”.

⁵⁰ Zob. w szczególności Bułgaria, ust. 135; Malta, ust. 93; Czarnogóra, ust. 96; Rumunia, ust. 108.

⁵¹ Komitet Ekspertów ds. Oceny Środków Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu (MONEYVAL), Raport roczny 2021 (kwiecień 2022).

⁵² Szwecja, ust.74.

⁵³ Azerbejdżan, ust. 93; Finlandia, ust. 81; Irlandia, ust. 114.

⁵⁴ Armenia, ust. 89; Cypr, ust. 89; Portugalia, ust. 104; Zjednoczone Królestwo, ust. 158.

⁵⁵ Dania, ust.100.

⁵⁶ Bośnia i Hercegowina, ust. 100; Gruzja, ust. 80; Macedonia Północna, ust. 105; Portugalia, ust. 104; Serbia, ust. 112; Zjednoczone Królestwo, ust. 158.

Europejski nakaz dochodzeniowy i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1805 z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie wzajemnego uznawania nakazów zabezpieczenia i nakazów konfiskaty⁵⁷.

OBIECUJĄCE PRAKTYKI

W **Hiszpanii** zwiększenie liczby dochodzeń finansowych było jednym z priorytetów krajowego planu strategicznego policji na lata 2017-2021, a także krajowej strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej na lata 2019-2021. W 2021 r. opublikowano i rozpowszechniono wśród funkcjonariuszy organów ścigania podręcznik dotyczący dochodzeń finansowych oraz wykrywania i zajmowania aktywów, zawierający wytyczne dla sił policyjnych dotyczące prowadzenia takich dochodzeń⁵⁸.

We **Francji**, aby zidentyfikować aktywa przestępców we Francji i za granicą, śledczy polegają na wyspecjalizowanych departamentach finansowych, a mianowicie Centralnym Biurze ds. Zapobiegania Poważnym Przystępstwom Finansowym, regionalnych grupach interwencyjnych w międzyregionalnych departamentach policji, międzyresortowych grupach dochodzeniowych (GIR) i jednostkach identyfikacji mienia przestępczego. Sekcje finansowe wybranych niewyspecjalizowanych wydziałów dochodzeniowych (np. brygad badawczych, sekcji badawczych i policji dochodzeniowej) mogą również prowadzić dochodzenia w sprawie aktywów⁵⁹.

W Republice Mołdawii w 2019 r. Prokurator Generalny wprowadził zestaw wytycznych dotyczących prowadzenia równoległych dochodzeń finansowych w celu zapewnienia współpracy między wszystkimi podmiotami odpowiedzialnymi za dochodzenia finansowe i karne.⁶⁰ Agencja ds. Odzyskiwania Mienia pochodzącego z Przystępstw może również prowadzić równoległe dochodzenia finansowe. Przedstawiciele Centrum Zwalczania Handlu Ludźmi poinformowali, że utworzenie agencji sprawiło, iż śledzenie majątku sprawców stało się bardziej efektywne⁶¹.

W **Wielkiej Brytanii** policja i organy ścigania coraz częściej korzystają z pomocy Wspólnej Grupy Zadaniowej do Spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniądzy (Joint Money Laundering Intelligence Taskforce, JMLIT) w dochodzeniach dotyczących handlu ludźmi. JMLIT to grupa współpracy sektora publicznego i prywatnego, w ramach której **instytucje finansowe i organy ścigania mogą dzielić się** informacjami taktycznymi dotyczącymi dochodzeń w sprawie handlu ludźmi. Obejmuje on ponad 95% brytyjskich instytucji bankowych, a dane wywiadowcze dostarczone przez JMLIT bezpośrednio pomogły w dochodzeniach THB⁶².

W **Holandii** Jednostka Wywiadu Finansowego ma dwóch analityków operacyjnych, którzy koncentrują się na THB⁶³.

W **Austrii**, jeśli organy ścigania zamierzają uzyskać informacje finansowe w celu ustalenia, czy aktywa mogą zostać zajęte, prokurator może poinstruować instytucję finansową, aby **zachowała nakaz sądowy i wszystkie związane z nim fakty i transakcje w tajemnicy przed klientami i osobami trzecimi** (art. 116 ust. 5 kodeksu postępowania karnego)⁶⁴.

⁵⁷ GRETA, 9 sprawozdanie z działalności GRETA, obejmujące okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r., ust. 184.

⁵⁸ Hiszpania, ust. 112.

⁵⁹ Francja, ust. 122.

⁶⁰ Republika Mołdawii, ust. 102.

⁶¹ Republika Mołdawii, ust. 101.

⁶² Zjednoczone Królestwo, ust. 147.

⁶³ Holandia, ust. 90.

⁶⁴ Austria, ust. 104.

Raporty GRETA odnoszą się do szkoleń w zakresie dochodzeń finansowych i odzyskiwania mienia, które zostały przeprowadzone w niektórych krajach.

W **Gruzji**, w ścisłej współpracy z Międzynarodową Organizacją ds. Migracji (International Organisation for Migration, IOM), brytyjski ekspert przeprowadził w Tbilisi szkolenie dla 25 urzędników (śledczych, prokuratorów, pracowników Jednostki Wywiadu Finansowego Ministerstwa Finansów oraz Gruzińskiej Służby Monitoringu Finansowego) w zakresie dochodzeń finansowych w sprawach dotyczących handlu ludźmi⁶⁵.

Władze chorwackie poinformowały, że zorganizowano kilka działań szkoleniowych na temat handlu ludźmi dla prokuratorów, w tym seminarium na pt. „Dochodzenia finansowe i konfiskata korzyści majątkowych pochodzących z przestępstw w kontekście dochodzeń w sprawach dotyczących handlu ludźmi”, które zostało zorganizowane w Holandii przez Europejską Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (European Judicial Training Network, EJTN) i Agencję Unii Europejskiej ds. Szkolenia w zakresie Egzekwowania Prawa (European Union Agency for Law Enforcement Training, CEPOL), oraz warsztaty w Bukareszcie na temat wzmocnienia współpracy w postępowaniach przeciwko sprawcom handlu ludźmi, w szczególności w dziedzinie dochodzeń finansowych i konfiskat⁶⁶.

We **Francji** w 2022 r. Agencja ds. Zarządzania i Odzyskiwania Przejętego i Skonfiskowanego Mienia (AGRASC) oraz Krajowa Szkoła Sądownictwa (ENM), przy wsparciu specjalistów w tej dziedzinie, połączyły siły w celu opracowania kursu e-learningowego na temat zajęcia i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa. Ten kompleksowy zestaw narzędzi umożliwi sędziom i prokuratorom uzyskanie odpowiedzi na wszelkie pytania dotyczące zajęcia i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa, obejmując wszystko, od ogólnych po najbardziej techniczne kwestie. Zgodnie z chronologią postępowania karnego, od dochodzenia do wykonania nakazu konfiskaty, kurs e-learningowy służy zarówno jako kompletny moduł szkoleniowy, jak i poręczne narzędzie referencyjne z wieloma zasobami (np. arkuszami informacyjnymi, klipami wideo, pisemnymi podsumowaniami itp.), które w każdej chwili może być materiałem do konsultacji dla sędziów i prokuratorów⁶⁷.

3.2. Obowiązek zamrożenia, zajęcia i konfiskaty aktywów związanych z handlem ludźmi

Większość Państw Stron zgłosiła stosowanie przepisów w celu zamrożenia, zajęcia i konfiskaty aktywów związanych z THB. Jednak prawie wszystkie raporty podkreślały **brak skuteczności systemów zajmowania i konfiskaty**, które są dalekie od pełnego wykorzystania (wdrożenia) w sprawach dotyczących handlu ludźmi.⁶⁸

Na przykład w odniesieniu do **Armenii** GRETA zauważyła, że chociaż 16 kwietnia 2020 r. przyjęto nową ustawę o konfiskacie majątku nielegalnego pochodzenia, władze stwierdziły, że ani obowiązujące przepisy kodeksu karnego dotyczące konfiskaty majątku, ani przepisy nowej ustawy nie były stosowane w sprawach dotyczących THB w okresie sprawozdawczym⁶⁹.

W **Chorwacji** GRETA zauważyła, że od czasu drugiej rundy ewaluacyjnej nie wydano żadnych wyroków w sprawach THB skutkujących konfiskatą mienia i nie było przypadków, w których mienie zostało skonfiskowane w ramach postępowania karnego za handel ludźmi.⁷⁰

W **Czarnogórze** art. 90 kodeksu postępowania karnego przewiduje tymczasowe zajęcie korzyści majątkowych i dochodzenie finansowe w celu rozszerzonego zajęcia mienia w sprawach dotyczących

⁶⁵ Gruzja, ust. 76.

⁶⁶ Chorwacja, ust. 95.

⁶⁷ Sprawozdanie przedłożone przez władze francuskie na temat środków podjętych w celu zastosowania się do zalecenia CP(2022)03 Komitetu Stron na temat wdrożenia Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, 18 czerwca 2024 r., s. 9.

⁶⁸ Bośnia i Hercegowina, ust. 73; Chorwacja, ust. 72; Cypr, ust. 88; Finlandia, ust. 90; Norwegia, ust. 78; Serbia, ust. 80 i 96; Szwajcaria, ust. 86.

⁶⁹ Armenia, ust. 75.

⁷⁰ Chorwacja, ust. 72.

przestępstw określonych w Kodeksie Karnym, na wniosek prokuratora. Wszczyna on dochodzenie finansowe w drodze nakazu przeciwko podejrzanym lub oskarżonym, ich następcom prawnym, lub osobom, którym podejrzeni, lub oskarżeni przekazali określone mienie. Podczas dochodzenia finansowego gromadzone są dowody dotyczące majątku i dochodów podejrzanym lub oskarżonym, ich następcom prawnym, lub osób, którym oskarżeni przekazali majątek nabyty w okresie określonym w Kodeksie Karnym. Zgodnie z art. 92 kodeksu postępowania karnego, w orzeczeniu o tymczasowym zajęciu przedmiotów, korzyści majątkowych i mienia sąd musi określić rodzaj i wartość przedmiotów, mienia i kwotę korzyści majątkowej, a także okres, na jaki mają one zostać zajęte. Jednak według władz Czarnogóry nie było przypadków handlu ludźmi, w których mienie oskarżonego zostało zajęte lub skonfiskowane⁷¹.

We Włoszech, mimo że prokurator lub pokrzywdzony działający jako strona cywilna może zwrócić się do sądu o zarządzenie „zajęcia zabezpieczającego” majątku oskarżonego na podstawie art. 316 i następnych kodeksu postępowania karnego, środek ten jest podobno rzadko stosowany w sprawach dotyczących handlu ludźmi, co wyklucza możliwość uzyskania przez ofiary odszkodowania, ponieważ oskarżeni ukrywają lub zbywają swój majątek⁷².

Podobna sytuacja ma miejsce w **Rumunii**, gdzie GRETA została poinformowana, że nakazy zamrożenia wobec sprawców handlu ludźmi były rzadko stosowane, a jeśli już, to nie były wydawane w odpowiednim czasie⁷³.

W **Republice Słowackiej** władze przyznają, że takie zajęcie nie jest stosowane w niezbędnym zakresie, częściowo dlatego, że prokuraturze trudno jest udowodnić, że podejrzanym nabył majątek lub fundusze w sposób niezgodny z prawem⁷⁴.

W **Finlandii** dochody z przestępstw związanych z handlem ludźmi są zamrażane lub zajmowane tylko sporadycznie. Władze wskazują, że wynika to z faktu, iż postępowania karne są często skomplikowane, a ich celem jest uniknięcie dodatkowych komplikacji⁷⁵.

We **Francji**, w sprawie dotyczącej wykorzystywania seksualnego nigeryjskich ofiar przez siatkę handlującą ludźmi, nakazano handlarzom zapłacić 80 000 euro każdej z trzech ofiar. Jednak brak możliwości przejęcia przez władze majątku od sprawców oznaczał, że ofiary musiały zwrócić się do Komisji ds. Kompensaty dla Ofiar Przestępstw, która nie podjęła jeszcze decyzji w momencie sporządzania raportu⁷⁶.

W **Polsce** konfiskata dochodów oraz narzędzi nie stanowi celu polityki organów ścigania⁷⁷.

GRETA podkreśliła, że **mienie wykorzystywane do popełnienia THB lub które można racjonalnie uznać za dochody z tego przestępstwa, powinno zostać zajęte w jak największym stopniu**⁷⁸. GRETA podkreśliła również, że częstsze wykorzystywanie przez policję i prokuratorów konfiskaty dochodów z przestępstwa lub mienia użytego do popełnienia przestępstwa, w tym jako dowodów, zwiększyłoby skuteczność dochodzeń i przyczyniłoby się do skutecznego ścigania przestępstw związanych z handlem ludźmi.

W świetle zidentyfikowanych niedociągnięć GRETA zaleciła, aby Państwa-Strony wzmocniły stosowanie i skuteczne egzekwowanie przepisów dotyczących zamrażania i konfiskaty majątku handlarzy⁷⁹.

⁷¹ Czarnogóra, ust. 70.

⁷² Włochy, ust. 82.

⁷³ Zob. na przykład Rumunia, ust. 76.

⁷⁴ Republika Słowacka, ust. 96.

⁷⁵ Finlandia, ust. 90.

⁷⁶ Francja, ust. 84.

⁷⁷ Polska, ust. 107.

⁷⁸ Zob. na przykład Chorwacja, ust. 98; Finlandia, ust. 103; Niemcy, ust. 102; Węgry, ust. 102; Litwa, ust. 98; Norwegia, ust. 98; Republika Słowacka, ust. 113; Szwecja, ust. 92.

⁷⁹ Albania, ust. 74; Armenia, ust. 82; Bośnia i Hercegowina, ustępy 77 i 100; Bułgaria, ust. 111; Chorwacja, ust. 82; Cypr, ust. 65; Dania, ust. 76; Francja, ust. 96; Gruzja, ust. 64; Niemcy, ust. 80; Węgry, ust. 79; Islandia, ust. 79; Włochy, ust. 92; Łotwa, ust. 73; Litwa, ust. 82; Republika

Na koniec należy zauważyć, że **większość Państw Stron nie dostarczyła danych** na temat liczby przypadków, w których mienie zostało skonfiskowane sprawcom handlu ludźmi w okresie referencyjnym, ani na temat kwot i rodzaju skonfiskowanego mienia, a w wielu Państwach Stronach takie dane nie są dostępne z powodu braku statystyk na ten temat⁸⁰. **GRETA ponownie podkreśliła znaczenie kompilowania statystyk w celu wyraźniejszego wykazania skuteczności takich systemów i właściwej oceny skali wpływów z handlu ludźmi.**

Pomimo braku danych w wielu Państwach Stronach, niektóre kraje przedstawiły przykłady konfiskat w sprawach THB.

W przypadku **Niemiec** odniesiono się do wyroku Sądu Okręgowego w Laufen z dnia 17 stycznia 2022 r. (sprawa nr 2 Ls 600 Js 12867/20), nakazującego konfiskatę 40 800 euro od właściciela studia paznokci uznanego za winnego pracy przymusowej oraz wyroku Sądu Okręgowego w Hanowerze z dnia 30 września 2020 r. (sprawa nr 96 Kls 6433 js 12616/19 (6/20) nakazującego konfiskatę 42 155 euro w sprawie handlu ludźmi dotyczącej wykorzystywania seksualnego. W pierwszym przypadku około 7 000 euro zostało wykorzystane do opłacenia zaległych składek na ubezpieczenie społeczne, podczas gdy pozostała część skonfiskowanego majątku trafiła do skarbu państwa, ponieważ ofiary miały nieznaną miejsce zamieszkania lub nie można było ich zidentyfikować. W drugim przypadku ofiara otrzymała skonfiskowaną kwotę w całości jako odszkodowanie⁸¹.

Jeśli chodzi o **Hiszpanię**, GRETA została poinformowana, że wyspecjalizowana grupa ds. prania pieniędzy Centralnej Brygady ds. Zwalczania Handlu Ludźmi zdołała zidentyfikować i powiązać z działalnością przestępczą aktywa o wartości 31 771 517 euro w 2021 r. i 12 675 982 euro w 2022 r. Jednym z przykładów jest „Operacja Berilo” - dochodzenie finansowe obejmujące 40 osób fizycznych i 25 podmiotów prawnych podejrzanych o handel ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego, prania pieniędzy i innych przestępstw. Łącznie zajęto 6 309 189,15 euro. Inne środki zapobiegawcze obejmowały zakaz zbywania 34 nieruchomości o wartości 1 984 751 euro i 76 ruchomości (pojazdów) o wartości 977 450 euro oraz zakaz dostępu do 217 rachunków bankowych. Sprawa jest nadal przedmiotem dochodzenia (na etapie postępowania przygotowawczego)⁸².

W **Belgii**, w sprawie dotyczącej „brazylijskich” sieci, kilka belgijskich firm budowlanych i/lub zajmujących się sprzętami przemysłowym, zarządzanych przez obywateli Brazylii i Portugalii, otrzymało przelewy od różnych belgijskich firm-klientów. Część pieniędzy została wypłacona w gotówce, a część została przelana do firm z siedzibą w Azji (głównie w Chinach i Hongkongu). Informacje uzyskane od odpowiednika jednostki wywiadu finansowego pozwoliły ustalić powiązania z organizacją przestępczą, która handlowała narkotykami. Belgijskie firmy były podejrzewane o udział w programie offsetowym, w ramach którego gotówka pochodząca z handlu narkotykami miała być im przekazywana, aby mogły one wykorzystać ją do płacenia swoim niezgłoszonym pracownikom. Równolegle, pod przykrywką fałszywych faktur, transfery do Azji mogły kompensować pieniądze początkowo przekazywane w gotówce, które pochodziły z handlu narkotykami. Belgijska jednostka wywiadu finansowego (CTIF) zidentyfikowała powiązania finansowe między kilkoma stronami zaangażowanymi w różne sprawy i powiązania z oszustwami socjalnymi, poważnymi oszustwami podatkowymi, przemytem ludzi, handlem ludźmi, wykorzystywaniem prostytutki i handlem narkotykami. Dzięki pracy CTIF jedna z tych brazylijskich sieci stanęła 2 września 2021 r. przed brukselskim sądem karnym, gdzie 12 osób i trzy firmy zostały oskarżone o wypranie 12 milionów euro w ciągu 11 miesięcy.

We **Francji** w 2019 r. Centralne Biuro ds. Zwalczania Nielegalnego Zatrudnienia (OCLTI) i Międzyresortowa Grupa Dochodzeniowa Rhône (GIR) wszczęły dochodzenia w sprawie handlu ludźmi w celu wyzysku siły roboczej po tym, jak Bułgarzy pracujący w winnicach w regionie Owernia-Rodan-Alpy skarżyli się na

Mołdowy, ust. 93; Czarnogóra, ust. 76; Macedonia Północna, ust. 85; Norwegia, ust. 76; Portugalia, ust. 89; Rumunia, ust. 87; Serbia, ust. 112; Republika Słowacka, ust. 87; Słowenia, ust. 76; Zjednoczone Królestwo, ust. 132.

⁸⁰ Zob. na przykład Belgia, ust. 82; Niemcy, ust. 97; Węgry, ust. 93; Mołdawia, ust. 169; Holandia, ust. 89; Norwegia, ust. 68; Szwecja, ust. 84; Szwajcaria, ust. 101.

⁸¹ Niemcy, ust. 97.

⁸² Hiszpania, ust. 112.

warunki pracy. Dochodzenia ujawniły istnienie organizacji przestępczej prowadzonej przez obywateli Bułgarii, którzy wykorzystywali pracowników rolnych, dostarczając ich francuskim plantatorom winorośli. Ubogie i niepiśmienne ofiary podpisywały umowy w języku francuskim, którego nie rozumiały, a obiecano im wynagrodzenie w wysokości 60 euro dziennie. Organizatorzy sieci zatrzymali większość ich wynagrodzeń. Pieniądze, które im pozostały, ledwo wystarczyły na podróż powrotną do Bułgarii. W dniu 17 września 2019 r. przeprowadzono jednocześnie operacje we Francji i Bułgarii. Przesłuchano trzech Bułgarów i jednego obywatela Francji oraz zidentyfikowano 167 ofiar. Cztery aresztowane osoby były ścigane we Francji za przestępstwa, w tym handel ludźmi w celu wyzysku siły roboczej, nielegalne zatrudnienie i udział w spisku przestępczym. Oprócz czterech głównych sprawców, w 2021 r. do aresztu trafiło czterech pracodawców. Kwotę 120 000 euro skonfiskowano jako majątek pochodzący z przestępstwa⁸³.

Na **Łotwie** GRETA została poinformowana, że Wspólny Zespół Śledczy (JIT „Doubrava”) został utworzony przez łotewską policję państwową i Derbyshire Constabulary (Wielka Brytania). W lutym 2018 r. aresztowano sześciu członków zorganizowanej grupy przestępczej i uratowano 14 ofiar wyzysku pracowniczego w Wielkiej Brytanii i na Łotwie. Przeszukano pięć lokalizacji, zabezpieczono dowody i zajęto pojazdy. 63-letni poszkodowany został uratowany (był przetrzymywany w obskurnej ruderze bez ogrzewania) i skierowany do wyspecjalizowanego dostawcy usług socjalnych na Łotwie. Łotewska policja państwowa zamroziła majątek ruchomy i nieruchomy należący do sprawców i ich krewnych o wartości 301 500 euro. Dochodzenie finansowe oraz analiza rachunków bankowych i przelewów pieniężnych członków zorganizowanej grupy przestępczej i ofiar pomogły zidentyfikować aktywa przestępcze⁸⁴.

W **Szwecji**, w sprawie z 2019 r. dotyczącej około 30 obywateli Bułgarii, którzy zostali zmuszeni do żebrania na południu tego kraju, władze skonfiskowały sprawcom 225 000 SEK (20 000 EUR). Inne aktywa, w tym domy, zostały skonfiskowane przez władze w Bułgarii, które współpracowały z władzami szwedzkimi podczas dochodzenia. Sprawa dotycząca handlu ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego, rozstrzygnięta w Malmö w 2021 r., doprowadziła do konfiskaty od sprawców 800 000 koron szwedzkich (około 71 870 euro)⁸⁵.

⁸³ Francja, ust. 112.

⁸⁴ Łotwa, ust. 123.

⁸⁵ Szwecja, ust. 84.

3.3. Obowiązek zapewnienia właściwego zarządzania aktywami związanymi z handlem ludźmi

Większość Państw Stron posiada ramy prawne zawierające środki zapewniające właściwe zarządzanie zajęтым mieniem. Dostarczone informacje nie zawsze zawierają jednak szczegółowe informacje na temat procedur wdrożonych w celu umożliwienia skutecznego zarządzania zajęтым majątkiem, a brak przykładów zarządzania majątkiem odzyskanym i skonfiskowanym w sprawach dotyczących handlu ludźmi oznacza, że nie można dokonać oceny faktycznego wdrożenia przez kraj mechanizmu zarządzania majątkiem przewidzianego przez prawo.

Należy zauważyć, że w przeglądzie tematycznym dotyczącym wdrażania i stosowania art. 6 Konwencji nr 198 Konferencja Stron wskazała, że „stopień rozwoju systemów zarządzania aktywami w poszczególnych Państwach Stronach jest bardzo różnicowany”, jednak wiele tych Państw wprowadziło dobrze funkcjonujące systemy zarządzania aktywami po ich zajęciu (Belgia, Chorwacja, Francja, Węgry, Włochy, Malta, Holandia, Rumunia, Hiszpania i Wielka Brytania)⁸⁶.

3.4. Obowiązek zaangażowania się we współpracę międzynarodową w celu prowadzenia dochodzeń i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa

Trudności w śledzeniu transgranicznych przepływów finansowych w ramach współpracy międzynarodowej mogą utrudniać skuteczne wdrożenie tego obowiązku⁸⁷.

Na przykład w **Szwajcarii** władze zauważyły, że większość handlarzy albo wydawała dochody z przestępstw, albo przekazywała je za granicę, co utrudniało konfiskatę. Prokuratorzy wskazali na trudności w śledzeniu przepływów finansowych przez granice⁸⁸.

Władze **Luksemburga** poinformowały również, że śledzenie śladów pieniędzy za pośrednictwem kanałów współpracy międzynarodowej było często bardzo złożone i trudne⁸⁹.

W tym kontekście GRETA **zaleciła, aby Państwa Strony w pełni wykorzystywały istniejące przepisy prawne i mechanizmy współpracy międzynarodowej w celu identyfikacji i zajęcia majątku sprawców przestępstw**⁹⁰.

OBIECUJĄCE PRAKTYKI

Od 2018 roku **Litwa** uczestniczyła w dwóch Wspólnych Zespołach Śledczych (JIT). W obu przypadkach dotyczyły one handlu ludźmi w celu popełnienia przestępstw przymusowych. Pierwsza operacja została przeprowadzona we współpracy z Irlandią i Wielką Brytanią i zaowocowała zajęciem aktywów o wartości 700 000 euro, a druga została przeprowadzona we współpracy z Norwegią.

Na **Węgrzech** FIU współpracuje niezależnie z FIU innych krajów i z Europolem, zgodnie z ustawą nr LIII z 2017 r. o zapobieganiu i zwalczaniu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz standardami Grupy Egmont. Węgierska Jednostka Wywiadu Finansowego (FIU) zawarła również dziewięć porozumień z władzami państw trzecich i jedno z państwem członkowskim UE. W okresie sprawozdawczym węgierska Jednostka Wywiadu Finansowego otrzymała 10 wniosków od organów międzynarodowych w sprawach THB: cztery w 2018 r., jeden w 2019 r., dwa w 2021 r. i trzy w 2022 r. Spontanicznie udostępniła również dwa razy informacje w 2021 r. i dwa razy w 2022 r.

⁸⁶ Tematyczny przegląd monitorujący Konferencji Stron CETS nr 198 dotyczący art. 6 („Zarządzanie mieniem zamrożonym lub zajęтым”), 10 listopada 2023 r., ust. 22.

⁸⁷ Szwajcaria, ust. 101.

⁸⁸ Szwajcaria, ustępy 76 i 101.

⁸⁹ Luksemburg, ust. 87.

⁹⁰ Irlandia, ust. 152; Włochy, ust. 92.

4. ZALECENIA

Środki mające na celu usprawnienie dochodzeń finansowych w sprawach dotyczących handlu ludźmi

W celu skutecznego śledzenia, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z działalności przestępczej, Państwa Strony powinny zapewnić, aby **dochodzenia finansowe** stanowiły część wszystkich dochodzeń w sprawie przestępstw związanych z handlem ludźmi. Dochodzenia finansowe powinny być **systematyczne**, prowadzone **jednocześnie** z dochodzeniami w sprawie (przestępstwa) handlu ludźmi i stanowić część **proaktywnego podejścia**, które ułatwia identyfikację dochodów z przestępstwa. Takie podejście zachęca również do zaangażowania organów odpowiedzialnych za zwalczanie prania pieniędzy w związku z THB na wczesnym etapie.

Środki mające na celu poprawę wykorzystania specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych

Państwa Strony powinny zapewnić, że ich ramy prawne dotyczące konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstwa obejmują **istnienie i wykorzystanie specjalnych uprawnień i technik w odniesieniu do dochodzeń finansowych** w celu identyfikacji i śledzenia takiego mienia. Zachęca się Państwa Strony, które nadal nie dysponują szczególnymi narzędziami umożliwiającymi im prowadzenie nadzoru i monitorowania transakcji bankowych, do przyjęcia środków ustawodawczych lub innych środków zapewniających właściwym organom możliwość monitorowania transakcji na jednym lub większej liczbie określonych rachunków bankowych przez określony czas.

Środki mające na celu lepsze wykorzystanie śledczych finansowych i jednostek ds. dochodzeń finansowych

Aby zapewnić prowadzenie pełnych dochodzeń finansowych w sprawie przestępstw związanych z handlem ludźmi, Państwa Strony powinny opracować **strategie operacyjne**, które łączą wiedzę specjalistyczną wszystkich zainteresowanych stron (w tym organów ścigania, prokuratorów, sędziów i jednostek wywiadu finansowego). W przypadku, gdy różne organy są odpowiedzialne za dochodzenia finansowe, Państwa Strony powinny zapewnić, że ramy prawne przewidują ich **współpracę**.

W celu właściwego prowadzenia dochodzeń finansowych Państwa Strony powinny zapewnić, aby wszystkie organy odpowiedzialne za wykrywanie, zamrażanie, zajmowanie, zarządzanie i konfiskatę mienia pochodzącego z przestępstwa dysponowały **wykwalfikowanym personelem oraz odpowiednimi zasobami finansowymi, technicznymi i technologicznymi**.

Państwa Strony powinny zapewnić, aby wszyscy specjaliści zaangażowani w dochodzenia finansowe przeszli **szkolenie** w zakresie finansowych aspektów zwalczania handlu ludźmi oraz sposobu funkcjonowania tego procesu. Szkolenie to powinno być włączone do regularnych programów zdobywania wiedzy i aktualizowane w związku z szybkimi zmianami w technologii i zachowaniach.

Środki mające na celu poprawę zamrażania, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z działalności przestępczej związanej z handlem ludźmi

Państwa Strony powinny w pełni korzystać z przepisów dotyczących zamrażania, zajmowania i konfiskaty mienia pochodzącego z przestępstw związanych z handlem ludźmi.

Państwa Strony powinny podjąć wszelkie odpowiednie środki w celu opracowania **proaktywnego podejścia** do zamrażania, zajmowania i konfiskaty dochodów, mienia i narzędzi handlu ludźmi, w tym w postępowaniach z udziałem osób prawnych.

W przypadku gdy organy ścigania i organy sądowe zebrały informacje w drodze dochodzeń finansowych, dochody, mienie i narzędzia podlegające konfiskacie muszą zostać zabezpieczone, aby uniknąć ich rozproszenia, przemieszczenia lub zniszczenia, lub aby uniemożliwić sprawcom ich zbycie. Aby osiągnąć ten cel, Państwa Strony muszą podjąć niezbędne środki w celu **zamrożenia i zajęcia** mienia, które może podlegać konfiskacie na późniejszym etapie.

Artykuł 23(3) Konwencji w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi nakłada na Państwa Strony obowiązek przyjęcia innych środków w celu pozbawienia sprawców narzędzi i zysków pochodzących z przestępstw związanych z tym handlem. W tym kontekście **windykacja bez wyroku skazującego (Non-conviction-based, NCB)** powinna być możliwa w przypadku, gdy postępowanie karne jest niemożliwe lub nieskuteczne. W tym celu władze mogłyby opracować szczegółowe wytyczne dla organów ścigania i sądowych, aby wzmocnić stosowanie zasady odzyskiwania NBC.

Władze powinny zapewnić szkolenia dla organów ścigania i sądowych w zakresie stosowania przepisów dotyczących odzyskiwania mienia.

Środki mające na celu poprawę właściwego zarządzania zamrożonymi lub zajęтыми aktywami

Aby zapewnić, że zamrożone i zajęte dochody z przestępstwa, narzędzia i mienie, które mogą podlegać nakazowi konfiskaty, zachowają swoją wartość ekonomiczną, **Państwa Strony muszą przyjąć takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą być konieczne do zapewnienia właściwego zarządzania zamrożonym lub zajęтым mieniem, w tym poprzez ustanowienie wyspecjalizowanego organu do wykonywania tego zadania.**

Środki mające na celu poprawę ścigania i karania przestępstw prania pieniędzy związanych z handlem ludźmi

Państwa Strony powinny zapewnić możliwość oddzielnego ścigania prania pieniędzy i przestępstw źródłowych, takich jak handel ludźmi. W przypadkach, w których nie można uzyskać wyroku skazującego za przestępstwo THB, ale istnieją dowody na pranie pieniędzy, umożliwi to organom ścigania oddzielenie przestępstwa prania pieniędzy od przestępstwa źródłowego.

Władze powinny pracować **nad poprawą wykorzystania technik przeciwdziałania praniu pieniędzy w celu zwalczania handlu ludźmi** poprzez ścisłą współpracę między krajami, aby umożliwić szybką wymianę informacji na temat rejestrów finansowych. Dochodzenia w sprawie handlu ludźmi mogłyby skorzystać z międzynarodowych sieci współpracy w zakresie prania pieniędzy, takich jak wymiana informacji między Jednostkami Wywiadu Finansowego.

Środki mające na celu poprawę współpracy w zakresie dochodzeń, zamrażania i konfiskaty

Państwa Strony powinny systematycznie wykorzystywać istniejące przepisy prawne i mechanizmy współpracy międzynarodowej w celu identyfikacji i zajmowania majątku sprawców.

Środki mające na celu poprawę gromadzenia danych

Państwa Strony powinny rozważyć prowadzenie statystyk lub **poprawę kompilacji statystyk dotyczących spraw, w których stosowane są przepisy dotyczące konfiskaty**, aby lepiej wykazać skuteczność systemów konfiskaty mienia i właściwie ocenić skalę wpływów z handlu ludźmi. Statystyki dotyczące zajmowania i konfiskat powinny być gromadzone od wszystkich osób zaangażowanych w ten proceder.

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik I - Lista źródeł

Rada Europy

Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (CETS nr 197)

Raport wyjaśniający do Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (CETS nr 197)

Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)

Raport wyjaśniający do Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)

Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)

Raport wyjaśniający do Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)

Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 2218 (2018) z dnia 26 kwietnia 2018 r. „Zwalczanie przestępczości zorganizowanej poprzez ułatwianie konfiskaty nielegalnych aktywów”.

Rada Europy (październik 2020 r.) *Stosowanie zajęcia i konfiskaty bez uprzedniego wyroku skazującego*

Konferencja Stron CETS nr 198 *Tematyczny przegląd monitorujący Konferencji Stron CETS nr 198 dotyczący art. 6 („Zarządzanie mieniem zamrożonym lub zajęтым”)*, 10 listopada 2023 r.

Grupa ekspertów ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA)

Kwestionariusz do trzeciej rundy oceny wdrażania Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi przez Państwa Strony, przyjęty przez GRETA w dniu 28 września 2018 r.

GRETA (2024), Podsumowanie trzeciej rundy ewaluacyjnej GRETA dotyczącej wdrażania Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi

Raporty z oceny trzeciej rundy dotyczące następujących państw-stron: Albania, Andora, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Dania, Francja, Gruzja, Niemcy, Węgry, Islandia, Irlandia, Włochy, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Republika Mołdawii, Czarnogóra, Holandia, Macedonia Północna, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwajcaria, Szwecja i Wielka Brytania.

Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF)

FATF - APG (2018) *Przepływy finansowe z handlu ludźmi (Financial Flows from Human Trafficking)*, FATF, Paryż

FATF / GAFI (2012) *Kwestie operacyjne - Wytyczne dotyczące dochodzeń finansowych (Operational Issues - Financial Investigations Guidance)*

FATF / GAFI (2011) *Ryzyko prania pieniędzy wynikające z handlu ludźmi i przemytu migrantów (Money Laundering Risks Arising from Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants)*

Grupa Jednostek Wywiadu Finansowego EGMONT (2023) Zasady wymiany informacji między Jednostkami Wywiadu Finansowego (Principles for information exchange between financial intelligence units)

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)

OBWE (2014) *Wykorzystanie systemów przeciwdziałania praniu pieniędzy do zwalczania handlu ludźmi (Leveraging Anti-Money Laundering Regimes to Combat Trafficking in Human Beings)*

OBWE (2010) *Analiza modelu biznesowego handlu ludźmi w celu lepszego zapobiegania temu przestępstwu (Analysing the business model of trafficking in human beings to better prevent the crime)*

OBWE (październik 2019 r.) *Podążanie za pieniędzmi. Kompendium zasobów i przewodnik krok po kroku po dochodzeniach finansowych związanych z handlem ludźmi (Following the Money. Compendium of Resources and Step-by-Step Guide to Financial Investigations Related to Trafficking in Human Beings).*

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Badanie ONZ (2023) *Badanie nielegalnych przepływów finansowych związanych z przemytem migrantów oraz handlem ludźmi z krajów partnerskich Glo.Act do Europy (Study on illicit financial flows associated with smuggling of migrants and trafficking in persons from Glo.Act partner countries to Europe)*

Proces z Bali, Przewodnik po polityce dotyczącej śledzenia pieniędzy w sprawach dotyczących handlu ludźmi (Policy Guide on Following the Money in Trafficking in Persons Cases), 2018 r.

Załącznik II - Lista Państw Stron Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (CETS nr 197)

Albania	Łotwa
Andora	Liechtenstein
Armenia	Litwa
Austria	Luksemburg
Azerbejdżan	Malta
Białoruś*	Republika Mołdawii
Belgia	Monako
Bośnia i Hercegowina	Czarnogóra
Bułgaria	Holandia
Chorwacja	Macedonia Północna
Cypr	Norwegia
Czechy	Polska
Dania	Portugalia
Estonia	Rumunia
Finlandia	San Marino
Francja	Serbia
Gruzja	Słowacja
Niemcy	Słowenia
Grecja	Hiszpania
Węgry	Szwecja
Islandia	Szwajcaria
Irlandia	Turcja
Izrael*	Ukraina
Włochy	Wielka Brytania

**Państwa niebędące członkami Rady Europy*

Załącznik III - Lista Państw Stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141)

Albania	Łotwa
Andora	Liechtenstein
Armenia	Litwa
Austria	Luksemburg
Australia*	Malta
Azerbejdżan	Republika Mołdawii
Belgia	Monako
Bośnia and Hercegowina	Czarnogóra
Bułgaria	Holandia
Chorwacja	Macedonia Północna
Cypr	Norwegia
Czechy	Polska
Dania	Portugalia
Estonia	Rumunia
Finlandia	Federacja Rosyjska*
Francja	San Marino
Gruzja	Serbia
Niemcy	Słowacja
Grecja	Słowenia
Węgry	Hiszpania
Islandia	Szwecja
Irlandia	Szwajcaria
Włochy	Turcja
Kazachstan*	Ukraina
	Wielka Brytania

**Państwa niebędące członkami Rady Europy*

Załącznik IV - Lista państw stron Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (CETS nr 198)

Albania	Malta
Armenia	Republika Mołdawii
Austria	Monako
Azerbejdżan	Czarnogóra
Belgia	Holandia
Bośnia and Hercegowina	Macedonia Północna
Bułgaria	Polska
Chorwacja	Portugalia
Cypr	Rumunia
Dania	Federacja Rosyjska*
Estonia	San Marino
Francja	Serbia
Gruzja	Słowacja
Niemcy	Słowenia
Grecja	Hiszpania
Węgry	Szwecja
Włochy	Turcja
Łotwa	Ukraina
Litwa	Wielka Brytania

**Państwa niebędące członkami Rady Europy*

Organizacja międzynarodowa

Unia Europejska

Handel ludźmi, jako działalność przestępcza o niskim ryzyku i wysokich zyskach, jest uważany za jedno z najbardziej lukratywnych przestępstw i jeden z najbardziej dochodowych modeli biznesowych przestępczości zorganizowanej. Choć poczyniono postępy w zrozumieniu skali problemu, większość wysiłków na rzecz zwalczania handlu ludźmi nadal koncentruje się na ściganiu samego przestępstwa, a nie związanych z nim dochodów. Doświadczenie pokazuje jednak, że walka z przestępczością zorganizowaną jest skuteczna tylko wtedy, gdy przestępcy są pozbawieni majątku uzyskanego w wyniku swojej działalności, a walka z handlem ludźmi oznacza również walkę z jego finansowaniem.

Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi zapewnia kompleksowe ramy jego zwalczania z perspektywy opartej na prawach człowieka i skoncentrowanej na ofiarach. Artykuł 23(3) Konwencji nakłada na Państwa Strony obowiązek wdrożenia sankcji finansowych umożliwiających konfiskatę narzędzi i dochodów z przestępstw handlu ludźmi.

Niniejszy przegląd tematyczny wyjaśnia zakres art. 23(3) i podsumowuje jego wdrożenie przez Państwa Strony. Przedstawiono w nim zalecenia mające na celu zapewnienie, że międzynarodowe zobowiązania związane z finansowymi aspektami walki z handlem ludźmi są lepiej rozumiane i stosowane w praktyce.

trafficking@coe.int
www.coe.int/trafficking

www.coe.int

Rada Europy jest wiodącą organizacją praw człowieka na kontynencie. W jej skład wchodzi 46 państw członkowskich, w tym wszyscy członkowie Unii Europejskiej. Wszystkie państwa członkowskie Rady Europy podpisały Europejską Konwencję Praw Człowieka, traktat mający na celu ochronę praw człowieka, demokracji i rządów prawa. Europejski Trybunał Praw Człowieka nadzoruje wdrażanie Konwencji w państwach członkowskich.